

Univerzita Palackého v Olomouci
Právnická fakulta

Lada Pavlásková

**Zajišťování vzdělání dítěte jako součást rodičovské odpovědnosti
se zaměřením na určení školského zařízení**

Diplomová práce

Olomouc 2022

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma Zajišťování vzdělání dítěte jako součást rodičovské odpovědnosti se zaměřením na určení školského zařízení, vypracovala samostatně a citovala jsem všechny použité zdroje. Dále prohlašuji, že vlastní text této práce včetně poznámek pod čarou má 116 425 znaků včetně mezer.

V Olomouci dne 15. 11. 2022

Lada Pavlásková

Na tomto místě bych ráda poděkovala JUDr. Lence Westphalové, Ph.D., za to, že se ujala vedení mé diplomové práce, za její cenné rady a vstřícný přístup během vedení mé diplomové práce.

Obsah

Seznam použitých zkratk	5
Úvod	8
1. Rodičovská odpovědnost	10
1.1 Pojem rodičovské odpovědnosti	10
1.2 Nositelé a vykonavatelé rodičovské odpovědnosti	13
1.3 Vznik a zánik rodičovské odpovědnosti	16
1.4 Obsah rodičovské odpovědnosti	18
1.5 Zásahy do rodičovské odpovědnosti soudem	21
2. Vzdělávání dítěte a rodičovská odpovědnost	25
2.1 Zajišťování vzdělání jako součást rodičovské odpovědnosti	25
2.2 Nejlepší zájem dítěte	28
2.3 Participační práva dítěte	30
3. Vybrané správní souvislosti	34
3.1 Přijímací řízení	35
3.2 Zjištění neshody rodičů v průběhu přijímacího řízení	38
4. Specifika řešení neshody rodičů před soudem	42
4.1 Významné záležitosti, na kterých se rodiče nemohou dohodnout	42
4.2 Zahájení soudního řízení	43
4.3 Předběžné opatření	45
4.4 Jednání	47
4.5 Rozhodnutí soudu	48
Závěr	50
Seznam použitých zdrojů	53
Abstrakt	58
Klíčová slova	59

Seznam použitých zkratek

EÚLP	Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod a Protokolů na tuto Úmluvu navazujících, vyhlášená pod č. 209/1992 Sb., ve znění pozdějších předpisů
Evropská úmluva o výkonu práv dětí	Sdělení Ministerstva zahraničních věcí o přijetí Evropské úmluvy o výkonu práv dětí, vyhlášené pod č. 54/2001 Sb. m. s., ve znění pozdějších předpisů
LZPS	Listina základních práv a svobod, vyhlášená pod č. 2/1993 Sb., ve znění pozdějších předpisů
OSPOD	Orgán sociálně-právní ochrany dětí
OSŘ	Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů
OZ či občanský zákoník	Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů
OZO	Císařský patent č. 946/1811 ř.z., obecný zákoník občanský, ve znění zákona č. 69/1916 ř.z.
povinná školní docházka	Období od počátku školního roku, který následuje po dni, kdy dítě dosáhne pátého roku věku, do zahájení povinné školní docházky v oblasti základního vzdělávání, jakož i devět školních roků, nejvýše však

	do konce školního roku, v němž žák dosáhne sedmnáctého roku věku, na základních školách
SŘ	Zákon č. 500/2004 Sb., správní řád, ve znění pozdějších předpisů
školské zařízení	Mateřská škola, základní škola, případně dle kontextu i střední škola
ŠZ či školský zákon	Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání, ve znění pozdějších předpisů
TZ či trestní zákoník	Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů
UNICEF	United Nation Children's Fund
Úmluva o právech dítěte	Úmluva o právech dítěte, vyhlášená pod č. 104/1991 Sb., ve znění pozdějších předpisů
Velká novela ZOR	Zákon č. 91/1998 Sb., zákon, kterým se mění a doplňuje zákon č. 94/1963 Sb., o rodině, ve znění pozdějších předpisů, a o změně a doplnění dalších zákonů
zákon o právu rodinném	Zákon č. 265/1949 Sb., ve znění zákona č. 46/1959 Sb. účinném ke dni 31. března 1964

ZOR	Zákon č. 94/1963 Sb., zákon o rodině, ve znění zákona č. 401/2012 Sb. účinném ke dni 31. prosince 2013
ZŘS	Zákon č. 292/2013 Sb., zákon o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších předpisů
ZSPOD	Zákon č. 359/1999 Sb., zákon o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů

Úvod

Vzdělání ve společnosti má nezastupitelnou roli. Jsou to právě především vzdělání lidé, kteří posunují společnost kupředu a díky kterým se celý svět neustále vyvíjí a zlepšuje. Je nepochybné, že člověk se vzdělává v průběhu celého svého života, nicméně jsem toho názoru, že základním kamenem pro vzdělání člověka jsou především školská zařízení, ve kterých člověk stráví první část života.

V této souvislosti na povrch vyplývá stěžejní otázka, a to ta, která školská zařízení budou pro dítě těmi nejlepšími.

Není sporu, že o výběru školského zařízení by měli rozhodovat v první řadě rodiče. V současné době, kdy mají rodiče na výběr mezi státními školskými zařízeními, soukromými, školami s bližším zaměřením, jazykovými školami, školami s různými způsoby výuky apod., nastává i mnohem větší prostor pro případné neshody mezi rodiči o výběru školského zařízení.

Tyto spory budou zpravidla nastávat v případě, kdy dojde k zahájení rozvodového řízení mezi rodiči či naopak bude již rozvodové řízení ukončeno, a nastane mezi rodiči spor o to, které školské zařízení mají pro dítě vybrat. Romana Rogalewiczová ve svém článku uvádí, že *„přibližně 60-70 % rozcházejících se rodičů schopno se na další úpravě životní situace svých dětí bez vážnějších problémů domluvit, přibližně 25-30 % případů je pak spojeno s nutností intervence dalších osob, které rodičům s řešením jejich situace pomáhají.“*¹ Není ale vyloučeno, že spor nastane i mezi rodiči za trvání manželství či v průběhu jinak fungujícího partnerského vztahu.

V souvislosti s aktuálním počtem rozvodů v České republice a rostoucí rozvodovostí se domnívám, že problematika určení školského zařízení bude vyvstávat na povrch čím dál častěji. Bude tak v rukách soudu, které školské zařízení pro dítě určí a tím tak podstatně zasáhne do osobního života dítěte, ale i celkově do rodinného života rodiny, o kterou se v daném konkrétním případě bude jednat. Je však nutno zmínit, že určení školského zařízení dítěte soudem bude často až jako poslední možná varianta. Jsou to právě rodiče, kteří by se v první řadě měli pokusit najít ohledně této otázky konsenzus. Až teprve poté, co rodiče ke konsenzu nedospějí, je třeba hovořit o určení školského zařízení soudem či o možnosti využití jednoho z alternativních prostředků k soudnímu řízení, které však přesahují náplň této práce a nebude o nich blíže pojednáno.

¹ ROGALEWICZOVÁ, Romana. Interdisciplinární spolupráce při řešení rodičovských konfliktů. *Bulletin advokacie*, 2017, č. 12, s. 35.

Vzhledem k tomu, že určení školského zařízení je jednou z povinností a práv rodičů spadajících do rodičovské odpovědnosti, považuji za nezbytné tento institut v úvodu práce blíže vymežit. Dále se v práci zaměřím na zajišťování vzdělání jako samostatnou složku rodičovské odpovědnosti, jakým způsobem by rodiče měli při výběru školského zařízení postupovat a co vše by měli vzít v úvahu, jakož i jaké postavení a práva má při výběru školského zařízení samotné nezletilé dítě.

Celá problematika má ale přesah i do jiného odvětví práva, než je právo rodinné, a to konkrétně do správního práva. Může totiž například nastat situace, kdy jeden rodič nesouhlasí s výběrem školského zařízení, který učinil druhý rodič, což ve svém důsledku může znamenat, že vůbec nedojde k podání přihlášky za nezletilé dítě ke školnímu vzdělávání, nebo může v průběhu přijímacího řízení vyjít najevo neshoda rodičů ohledně výběru školského zařízení. V takovém případě se dostává do popředí ředitel školského zařízení. Ve své práci se tak budu zabírat i správními souvislostmi a pokusím se nastínit možné problémy současné právní úpravy.

Poslední kapitola se bude věnovat problematice týkající se řízení před soudem. Konkrétně se bude zabývat tím, v jakém režimu by řízení probíhalo, jaká specifika soudní řízení ohledně této problematiky vykazuje, jaká úskalí se s případným soudním řízením pojí, a jestli je současná právní úprava vhodně nastavena, a zda je vůbec soudní řízení vhodným způsobem k vyřešení neshody mezi rodiči.

Práce bude zpracována metodou deskriptivní, analytickou a historickou. K vypracování práce bude využito kromě právních předpisů, také relevantní monografie, periodika, komentáře a judikatura.

1. Rodičovská odpovědnost

Občanský zákoník stanoví, že „*rodiče a dítě mají vůči sobě navzájem povinnosti a práva.*“² Práva a povinnosti rodičů a dítěte jsou spolu úzce provázána, když zásadně platí, že působí proti sobě navzájem. Platí tedy, že povinnosti rodičů na jedné straně odpovídá právo dítěte domáhat se jejího řádného plnění na straně druhé.³

Vzájemná práva a povinnosti mezi dítětem a rodiči vznikají na základě statusového poměru rodič – dítě. Při zániku práv a povinností však nelze hovořit o jednom časovém okamžiku.⁴ Vždy je třeba se zaměřit na to, o jaké právo a povinnost se jedná. Tak například zánik vyživovací povinnosti není vázán na okamžik dovršení určitého věku dítěte či okamžiku nabytí plné svéprávnosti,⁵ zatímco povinnosti a práva rodičů spojená s osobností dítěte a povinnosti a práva osobní povahy zanikají nabytím zletilosti dítěte.⁶ Jinak je tomu u práv a povinností rodičů spadající do kategorie rodičovské odpovědnosti, o které blíže pojednává tato kapitola. Práva a povinnosti, která jsou obsahem rodičovské odpovědnosti, totiž zanikají v okamžiku, jakmile dítě nabyde plné svéprávnosti.⁷

1.1 Pojem rodičovské odpovědnosti

Pojem rodičovská odpovědnost se v minulosti v právní úpravě na území dnešní České republiky neobjevoval. Podíváme-li se do historie právní úpravy týkající se práv a povinností odpovídajícím právům a povinnostem v dnešní rodičovské odpovědnosti, zjistíme, že OZO z roku 1811 upravoval institut *moci otcovské*, který obsahoval vůbec ta nejvýznamnější práva týkajících se dítěte, a dále pak institut *moci rodičovské*. Na rozdíl od dnešní právní úpravy OZO nestavěl muže naroveň ženy a vycházel z toho, že hlavou rodiny je muž, kterému jako otci i přiznával daleko rozsáhlejší a významnější práva týkajících se dítěte, než ženě jakožto matce dítěte. Zatímco tedy matka dítěte měla pouze práva v rámci moci rodičovské, muž měl navíc práva, která byla zahrnuta do moci otcovské. Pakliže otec vykonávající otcovskou moc neexistoval, práva spadající pod institut moci otcovské vykonával poručník. Právě toto byl hlavní rozdíl mezi mocí otcovskou a mocí rodičovskou, neboť v případě práv spadajících pod

² § 855 odst. 1 věta první OZ

³ ŠMÍD, Ondřej. In ŠMÍD, Ondřej, DEMJANOVÁ, Radka a kol. *Povinnosti a práva rodičů k dětem*. Praha: Leges, 2017, s. 13.

⁴ Tamtéž, s. 14.

⁵ Srov. § 859 OZ

⁶ Srov. § 856 OZ

⁷ Srov. § 858 OZ

moc rodičovskou je mohla při absenci otce vykonávat i matka samotná.⁸ Mezi práva spadající pod moc otcovskou spadalo i právo o volbě povolání dítěte (§ 148 OZO), a tedy i fakticky o výběru školského zařízení.

Následující zákon o právu rodinném z roku 1949 byl již vystavěn na rovnosti muže a ženy jakožto rodičů dítěte, a práva a povinnosti k dítěti upravoval pod institutem *rodičovské moci*. Tento institut však nebyl převzat následně ZOR z roku 1963, který namísto něj upravoval *rodičovská práva a povinnosti*. To však jen do té doby, dokud nedošlo k novelizaci ZOR zákonem č. 91/1998 Sb., zákon, kterým se mění a doplňuje zákon č. 94/1963 Sb., o rodině, ve znění pozdějších předpisů, a o změně a doplnění dalších zákonů. Velká novela ZOR totiž termín rodičovská práva a povinnosti zrušila a nahradila jej termínem *rodičovská zodpovědnost*.⁹

V současné platné a účinné právní úpravě je v občanském zákoníku upraven institut *rodičovské odpovědnosti*, a to konkrétně v ustanovení § 858 OZ. Toto ustanovení zní: „*rodičovská odpovědnost zahrnuje povinnosti a práva rodičů, která spočívají v péči o dítě, zahrnující zejména péči o jeho zdraví, jeho tělesný, citový, rozumový a mravní vývoj, v ochraně dítěte, v udržování osobního styku s dítětem, v zajišťování jeho výchovy a vzdělání, v určení místa jeho bydliště, v jeho zastupování a spravování jeho jmění.*“ Zákonodárce nově v OZ postavil povinnosti před práva,¹⁰ přičemž jak bylo řečeno výše, oboje spolu úzce souvisí. Často bude znamenat právo rodiče zároveň i jeho povinnost, jelikož rodič nemůže zůstat nečinný tam, kde je v zájmu dítěte, aby rodič něčeho konal.¹¹ Domnívám se, že zákonodárce zde udělal správný krok, neboť v souladu s významem slova odpovědnost v institutu rodičovské odpovědnosti tak zdůraznil, že v první řadě jsou to zejména povinnosti, které mají rodiče ke svému dítěti. V souvislosti s výše uvedeným vyvstává otázka, zda rodičovská odpovědnost je ve své podstatě právo anebo povinnost rodiče. I s ohledem na ustanovení § 195 trestního zákoníku, kde je upravena skutková podstata trestného činu opuštění dítěte nebo svěřené osoby a faktem, že zákonodárce se tak rozhodl touto cestou chránit dítě a na druhé straně usilovat i o nápravu rodiče, který naplní znaky této skutkové podstaty, jako i s ohledem na to, že trestní právo je bráno jako prostředek ultima ratio, se domnívám, že jde v první řadě hlavně o povinnost rodičů.¹²

⁸ ŠMÍD, Ondřej. In HRUŠÁKOVÁ, Milana, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, WESTPHALOVÁ, Lenka a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655-975)*. I. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 813-814.

⁹ Tamtéž, s. 814-815.

¹⁰ Srov. § 31 odst. 1 ZOR

¹¹ HRUŠÁKOVÁ, Milana. In HRUŠÁKOVÁ, Milana a kol. *Zákon o rodině. Zákon o registrovaném partnerství. Komentář*. 4. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 121.

¹² Zákonodárce dále upravil například skutkovou podstatu trestného činu ohrožování výchovy dítěte v § 201 TZ.

Zákonodárce tak z předchozí právní úpravy nepřevzal termín *rodičovská zodpovědnost*, čímž sjednotil terminologii s mezinárodními smlouvami, jimiž je Česká republika vázána, s komunitární úpravou a též s terminologií Evropské komise pro rodinné právo.¹³ Rovněž došlo ke sjednocení terminologie v občanském zákoníku, neboť podíváme-li se napříč občanským zákoníkem, vidíme, že zákonodárce používá pouze pojem „odpovědnost“ a nikoli i pojem „zodpovědnost“.

Pojem rodičovské odpovědnosti však nemá být, jak by se mohlo na první pohled zdát, primárně chápán jako sankce za neplnění povinností, nýbrž je třeba jej chápat jako řádné plnění povinností a řádný výkon práv.¹⁴ Rodič, který jedná odpovědně, činí vše dle jeho nejlepších rodičovských schopností a činí tak s ohledem na blaho dítěte.¹⁵ Jedná se o pojem, který v sobě zahrnuje všechny povinnosti a práva osobní povahy mezi rodiči a dítětem.¹⁶ Dle některých autorů je třeba na rodičovskou odpovědnost a její celý obsah nahlížet perspektivou *odpovědného přístupu rodičů*.¹⁷

Rodičovská odpovědnost je v OZ zakotvena v části druhé, hlavě II., oddílu 3, pododdílu 3, a to konkrétně v ustanoveních § 865-869 OZ.

Právní úprava rodičovské odpovědnosti je kogentní. Rodič se nemůže rodičovské odpovědnosti vzdát, s povinnostmi a právy nemůže volně disponovat, a tak je ani rodič nemůže přenést na jinou osobu.¹⁸ To ale nutně neznamená, že veškeré povinnosti a práva má za úkol rodič vykonávat osobně. Tímto se však, ale rodič nezbavuje odpovědnosti za výkon povinností.¹⁹ Zároveň je třeba zdůraznit, že úprava rodičovské odpovědnosti v OZ je vybudována na jedné ze stěžejních zásad soukromého práva, a tedy na rovnosti. Na rozdíl od úpravy v OZO současná platná a účinná právní úprava nerozlišuje mezi povinnostmi a právy otce na straně jedné, a povinnostmi a právy matky na straně druhé. Bez rozhodnutí státního

¹³ SCHÖN, Monika. Rodičovská odpovědnost v novém občanském zákoníku. *Acta Iuridica Olomucensia*, 2014, Vol. 9, Supplementum 6: Rodičovská odpovědnost, s. 34.

¹⁴ PTÁČEK, Lubomír. In MELZER, Filip, TĚGL, Petr a kol. *Občanský zákoník: velký komentář. Svazek IV/2. § 655-975*. Praha: Leges, 2016, s. 1316.

¹⁵ KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. In ŠÍNOVÁ, Renáta, WESTPHALOVÁ, Lenka, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka a kol. *Rodičovská odpovědnost*. Praha: Leges, 2016, s. 38.

¹⁶ ŠMÍD, Ondřej. In HRUŠÁKOVÁ, Milana, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, WESTPHALOVÁ, Lenka a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655-975)*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 816.

¹⁷ WESTPHALOVÁ, Lenka, ROGALEWICZOVÁ, Romana. Práva dítěte v rodičovském konfliktu. *Právní rozhledy*, 2016, roč. 24, č. 19, s. 661.

¹⁸ To ostatně vyplývá i ze samotného ustanovení § 855 OZ, který stanoví, že rodiče a děti mají vůči sobě navzájem povinnosti a práva. Těchto vzájemných povinností a práv se nemohou vzdát; učiní-li tak, nepřihlíží se k tomu.

¹⁹ WESTPHALOVÁ, Lenka. In KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, HRUŠÁKOVÁ, Milana, WESTPHALOVÁ, Lenka a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655-975)*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020, s. 777.

orgánu nemůže být toto rovné postavení narušeno.²⁰ Plně se ztotožňuji s názorem Moniky Schön, která zastává názor, že rovné postavení mezi rodiči je v nejlepším zájmu dítěte a současně odpovídá i právu dítěte na to, aby bylo vychováváno oběma rodiči tak, jak to vyplývá z článku 32 odst. 4 LZPS.²¹ Rovněž souhlasím s názorem autorky, že s rovným postavením mezi rodiči a v situaci, kdy oba vykonávají rodičovskou odpovědnost v plném rozsahu, bude často docházet k odlišným názorům a představám o budoucnosti a výchově dítěte, s čímž úzce souvisí i případná neshoda rodičů o výběru školského zařízení pro své dítě,²² což je hlavním obsahem této práce.

1.2 Nositelé a vykonavatelé rodičovské odpovědnosti

Občanský zákoník ve svém ustanovení § 865 zní: „*rodičovská odpovědnost náleží stejně oběma rodičům.*²³ *Má ji každý rodič, ledaže ji byl zbaven.*“²⁴ Zákon tak přiznává nositelství rodičovské odpovědnosti rodičům dítěte, a to na základě statusového vztahu. Matkou dítěte se rozumí žena, která dítě porodila²⁵ a otcem se stane muž na základě jedné ze tří domněnek otcovství. Jakmile se žena či muž stanou právně určeným rodičem, stávají se nositelem rodičovské odpovědnosti ze zákona *ex lege*, čímž dochází k posílení postavení rodiče.²⁶

Nositelem rodičovské odpovědnosti se tak stane právně určený rodič, který je jako takový zapsán v matrice, a to bez ohledu na to, jestli jsou rodiče manželé či tvoří nesezdaný pár, jestli spolu žijí či nežijí, či bez ohledu na skutečnost, zda se jedná o biologického rodiče dítěte či zda se jedná o sociálního rodiče dítěte.²⁷ K tomu, aby se stal rodič nositelem rodičovské odpovědnosti, není ani zapotřebí, aby byl zletilý či aby nabyl plné svéprávnosti, což vyplývá ze znění ustanovení § 865 odst. 2 a § 868 OZ. Minulá právní úprava v ZOR přiznávala rodičům rodičovskou odpovědnost, ale pouze za podmínky, že rodič byl plně svéprávný, tedy měl plnou způsobilost k právním úkonům. Pokud tomu tak nebylo, náležela rodičovská odpovědnost druhému rodiči.²⁸

²⁰ RAŠOVSKÝ, David. In ŠÍNOVÁ, Renáta, ŠMÍD, Ondřej, JURÁŠ, Marek a kol. *Aktuální problémy rodinněprávní regulace: rodičovství, výchova a výživa nezletilého*. Praha: Leges, 2013, s. 159-161.

²¹ SCHÖN, Monika. Vztahy mezi rodiči při výkonu rodičovské odpovědnosti. *Právní rozhledy*, 2015, č. 1, s. 5-9.

²² Tamtéž

²³ Zde je třeba uvést, že pod pojmem „rodiče“ spadá i osvojitel, který je rovněž nositelem rodičovské odpovědnosti.

²⁴ § 865 odst. 1 OZ

²⁵ Srov. § 775 OZ

²⁶ SCHÖN, Monika. Rodičovská odpovědnost v novém občanském zákoníku. *Acta Iuridica Olomucensia*, 2014, Vol. 9, Supplementum 6: Rodičovská odpovědnost, s. 36.

²⁷ WESTPHALOVÁ, Lenka, HRUŠÁKOVÁ, Milana, ŠÍNOVÁ, Renáta. In ŠÍNOVÁ, Renáta, WESTPHALOVÁ, Lenka, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka a kol. *Rodičovská odpovědnost*. Praha: Leges, 2016, s. 65-66.

²⁸ Srov. §34 odst. 2 ZOR, podle kterého jestliže jeden z rodičů nežije, není znám nebo nemá způsobilost k právním úkonům v plném rozsahu, náleží rodičovská zodpovědnost druhému rodiči.

Občanský zákoník na rozdíl od předešlé právní úpravy rozlišuje mezi osobou nositele rodičovské odpovědnosti a vykonavatelem rodičovské odpovědnosti, neboť je postaven na myšlence, že pokud není osoba plně svéprávná, a tedy nemůže obstarávat své vlastní záležitosti v plném rozsahu, nemůže tato osoba obstarávat ani veškeré záležitosti svého dítěte.²⁹ Dle mého názoru se jedná o správnou koncepci, neboť je tím zajištěno, že práva dítěte budou vykonávána s ohledem na jeho nejlepší zájem a dítě tak nebude na svých právech nikterak kráceno.

Platí tedy teze, že ne každý rodič, který je nositelem rodičovské odpovědnosti, je současně i jejím vykonavatelem. Naopak by mělo platit, že podmínkou pro výkon rodičovské odpovědnosti je skutečnost, že je rodič vždy nositelem. S tímto ale nekoresponduje současná právní úprava obsažená v ustanovení § 872 OZ, kde je stanoveno, že soud může v souladu se zájmem dítěte přiznat rodiči zbaveného rodičovské odpovědnosti právo styku s dítětem.³⁰

Výkon rodičovské odpovědnosti upravují ustanovení § 875 an. OZ. Zákon v první řadě hovoří o tom, že „*rodičovskou odpovědnost vykonávají rodiče v souladu se zájmy dítěte.*“³¹ Zákonodárce tak zdůrazňuje roli rodičů, když jsou to právě v první řadě rodiče, kteří mají v životě dítěte nezastupitelnou roli a zpravidla to budou právě oni, kdo nejlépe posoudí, co je v nejlepším zájmu jejich dítěte. Zákon rovněž stanoví meze výkonu rodičovské odpovědnosti, když dle aktuální právní úpravy platí: „*rodičovskou odpovědnost týkající se osoby dítěte vykonávají rodiče způsobem a v míře odpovídající stupni vývoje dítěte.*“³² Právní úprava při výkonu rodičovské odpovědnosti předpokládá dohodu rodičů, kdy dle ustanovení § 876 odst. 1 OZ „*rodičovskou odpovědnost vykonávají rodiče ve vzájemné shodě.*“ Pakliže se rodiče v běžných záležitostech dítěte nedohodnou, může samostatně jednat ten rodič, v jehož osobní péči se dítě nachází.³³ Zde je však třeba zmínit ustanovení § 890 OZ, na základě kterého rodič jednající bez shody s druhým rodičem musí druhému rodiči sdělit vše podstatné, co se týká dítěte a jeho zájmů. Jinak je tomu však v případě neshody rodičů u případů týkajících se významné záležitosti dítěte. Pakliže v takovém případě nedojde k dohodě, rozhodne soud na návrh rodiče.³⁴ Stejně ustanovení stanoví, že o významnou záležitost se jedná se zřetelem

²⁹ SCHÖN, Monika. Rodičovská odpovědnost v novém občanském zákoníku. *Acta Iuridica Olomucensia*, 2014, Vol. 9, Supplementum 6: Rodičovská odpovědnost, s. 36.

³⁰ WESTPHALOVÁ, Lenka, LEIX, Alicja. In WESTPHALOVÁ, Lenka a kol. *Nástroje řešení rodičovských konfliktů*. Praha: Leges, 2021, s. 38-39.

³¹ § 875 odst. 1 OZ

³² Srov. ustanovení § 880 OZ

³³ WESTPHALOVÁ, Lenka. In KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, HRUŠÁKOVÁ, Milana, WESTPHALOVÁ, Lenka a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975)*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020, s. 819.

³⁴ § 877 odst. 1 OZ

k zájmům dítěte, přičemž v odstavci druhém je uvedeno, že za významnou záležitost se považuje zejména i mimo jiné volba vzdělání dítěte.

Občanský zákoník s ohledem na zásadu nejlepšího zájmu dítěte upravuje i institut pozastavení výkonu rodičovské odpovědnosti ex lege, a to v případě rozumové nevyspělosti a duševní poruchy, konkrétně v ustanovení § 868 OZ. Výkon rodičovské odpovědnosti je tak u nezletilého nesvéprávného rodiče až do doby, kdy nenabyde plné svéprávnosti, pozastaven ve všech povinnostech a právech s výjimkou výkonu povinnosti a práva péče o dítě.³⁵ Přičemž je dovozováno, že pokud může rodič o dítě ze zákona osobně pečovat, tak se s ním může rovněž osobně stýkat, nicméně soud však může vzhledem k osobě rodiče rozhodnout, že výše uvedené neplatí, a rodiči se výkon povinnosti a práva péče o dítě pozastavuje až do okamžiku nabytí plné svéprávnosti. Dále je upravena situace, kdy rodič, jehož svéprávnost byla omezena zejména v oblasti rodičovské odpovědnosti, je po dobu tohoto omezení pozastaven ve všech povinnostech a právech. Soud i zde může rozhodnout jinak.^{36, 37} Tyto případy musíme odlišovat od pozastavení rodičovské odpovědnosti soudem, o kterém bude pojednáno v kapitole 2.5.

Zákon dále pamatuje i na situace vymezené v ustanovení § 878 OZ, kdy *„nežije-li některý z rodičů nebo není-li znám, nemá-li některý z rodičů rodičovskou odpovědnost, nebo je-li výkon jeho rodičovské odpovědnosti pozastaven, vykonává rodičovskou odpovědnost druhý rodič; to platí i tehdy, je-li rodičovská odpovědnost jednoho z rodičů omezena nebo je-li omezen její výkon.“*³⁸ To samé ustanovení dále v odst. 2 a 3 stanoví, v jakých případech se dítěti jmenuje k výkonu práv a povinností vyplývajících z rodičovské odpovědnosti poručník, a kdy opatrovník.³⁹ Vykonavateli rodičovské odpovědnosti jsou tak především rodiče, ať již jeden rodič sám nebo oba, a dále pak jako o vykonavateli můžeme do jisté míry hovořit i o poručníkovi a opatrovníkovi.

Zákon rovněž stanoví meze výkonu rodičovské odpovědnosti, když se v ustanovení § 880 OZ uvádí, že *„rodičovskou odpovědnost týkající se osoby dítěte vykonávají rodiče způsobem a v míře odpovídající stupni vývoje dítěte.“*⁴⁰

³⁵ Srov. § 868 odst. 1 OZ

³⁶ Srov. § 868 odst. 2 OZ

³⁷ KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. In HRUŠÁKOVÁ, Milana, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, WESTPHALOVÁ, Lenka a kol. *Rodinné právo*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2017, s. 213.

³⁸ § 878 odst. 1 OZ

³⁹ Poručníka soud jmenuje v případech, kdy nemá žádný z rodičů rodičovskou odpovědnost v plném rozsahu nebo je-li výkon rodičovské odpovědnosti obou rodičů pozastaven, anebo je-li rodičovská odpovědnost rodičů dotčena některým z uvedených způsobů, ale každého jinak. Opatrovníka soud jmenuje, pokud je rodičovská odpovědnost rodičů omezena nebo je-li omezen její výkon.

⁴⁰ § 880 OZ

1.3 Vznik a zánik rodičovské odpovědnosti

Rodičovská odpovědnost vzniká narozením dítěte a zaniká v okamžiku, jakmile dítě nabyde plné svéprávnosti.⁴¹

Ačkoliv by se mohlo na první pohled zdát, že okamžik vzniku rodičovské odpovědnosti bude stejný jak u matky, tak u otce dítěte, nemusí tomu tak být vždy. Matce rodičovská odpovědnost vzniká v okamžiku narození dítěte, nicméně toto neplatí bezvýjimečně. Tato výjimka nastává v situaci, ve které dojde k porodu dítěte v okamžiku, kdy matka bude omezena ve svéprávnosti i co do rodičovské odpovědnosti.⁴² Jelikož tyto případy budou spíše výjimečné, pro další účely a srovnání okamžiků vzniku rodičovské odpovědnosti budu vycházet z toho, že matce vzniká rodičovská odpovědnost v okamžiku narození dítěte.

Otcovi vzniká rodičovská odpovědnost tehdy, když dojde k uplatnění jedné ze tří domněnek otcovství. Tento okamžik může a nemusí být shodný s okamžikem, kdy nabývá rodičovskou odpovědnost matka. Shodný bude v případě, kdy dojde k uplatnění tzv. první domněnky otcovství,⁴³ dále u tzv. druhé domněnky otcovství⁴⁴ v případě, kdy budoucí rodiče dítěte souhlasně prohlásili určení otcovství ještě před okamžikem, kdy se dítě narodilo, a dále v případě, kdy muž dal souhlas s umělým oplodněním. Naopak o odlišný okamžik se bude jednat v případě, kdy dojde k souhlasnému prohlášení rodičů o otcovství na základě druhé domněnky, avšak až po okamžiku, kdy se dítě narodí; dále na základě soudního rozhodnutí o určení otcovství, tedy tzv. třetí domněnky otcovství.⁴⁵ V případě osvojení dítěte vzniká rodičovská odpovědnost osvojitelům v okamžiku, kdy rozhodnutí o osvojení nabyde právní moci.⁴⁶

Otázkou však zůstává, co se rozumí pod pojmem *narození dítěte*. Tomáš Tintěra k této problematice uvádí, že k narození člověka dochází porodem, přičemž za porod považuje ukončení těhotenství narozením živého nebo mrtvého dítěte. Dále spojuje okamžik narození s vypuzením dítěte z těla matky ve druhé době porodní, případně s vybavením dítěte při císařském řezu.⁴⁷

⁴¹ Srov. § 858 OZ

⁴² JURÁTKOVÁ, Petra, ŠMÍD, Ondřej. In ŠMÍD, Ondřej, DEMJANOVÁ, Radka a kol. *Povinnosti a práva rodičů k dětem*. Praha: Leges, 2017, s. 69.

⁴³ Tzv. první domněnka otcovství je upravena v ustanovení § 776 OZ.

⁴⁴ Tzv. druhá domněnka otcovství je upravena v ustanovení § 779 OZ.

⁴⁵ Tzv. třetí domněnka otcovství je upravena v ustanovení § 783 OZ.

⁴⁶ HRUŠÁKOVÁ, Milana, WESTPHALOVÁ, Lenka, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, KYSELOVSKÁ, Tereza. In KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, HRUŠÁKOVÁ, Milana, WESTPHALOVÁ, Lenka a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975)*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020, s. 755.

⁴⁷ TINTĚRA, Tomáš. In KŘIVÁČKOVÁ, Jana, HAMULÁKOVÁ, Klára, TINTĚRA, Tomáš a kol. *K pojetí člověka a věci v novém soukromém právu*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2015, s. 12.

V souvislosti s římskoprávní zásadou *nasciturus pro iam habetur, quotiens de commodo eius agitur*, která je v současné platné a účinné právní úpravě upravena v ustanovení § 25 věty první OZ, se nabízí otázka, zda některé povinnosti a práva z rodičovské odpovědnosti nelze přiznat ještě nenarozenému dítěti. Domnívám se, že o povinnostech nemůže být řeč, jelikož uložit povinnost ještě nenarozenému dítěti by nebylo ku jeho prospěchu, a tak i nevyhovovalo jeho zájmům, což je podmínkou uvedenou v ustanovení § 25 OZ. V oblasti přiznání některých práv z rodičovské odpovědnosti lze uvažovat zejména o právu na péči o zdraví dítěte. Toto právo v období před narozením dítěte se však může leckdy křížit s právy matky, která v současné době převládají nad právy nenarozeného dítěte. Proto se ztotožňuji s názorem Michaely Zuklínové, že rodičovská odpovědnost se nascitura nikterak nedotýká.⁴⁸

Jak již bylo výše uvedeno, občanský zákoník v ustanovení § 858 uvádí, že rodičovská odpovědnost zaniká v okamžiku, jakmile dítě nabyde plné svéprávnosti. Plnou svéprávnost dítě nabývá okamžikem, kdy je plně zletilé, tj. v okamžiku, kdy dosáhne 18. roku věku. Mohou ale nastat i situace, kdy rodičovská odpovědnost zanikne i tehdy, kdy dítě zletilosti ještě nedosáhlo. Bude tomu tak v případech, kdy nabude právní moci rozhodnutí o přiznání svéprávnosti nezletilému dítěti anebo uzavřením sňatku nezletilým dítětem. Dále rodičovská odpovědnost zaniká v souvislosti s osvojením dítěte, neboť jak již bylo uvedeno výše, s okamžikem právní moci rozhodnutí o osvojení nezletilého dítěte nedochází jen ke vzniku rodičovské odpovědnosti u osvojitelů, ale současně dochází i k zániku rodičovské odpovědnosti u původních právních rodičů dítěte. K zániku rodičovské odpovědnosti dochází rovněž právní mocí rozhodnutí o zbavení rodičovské odpovědnosti, smrtí nositele i dítěte, eventuálně prohlášením rodiče či dítěte za mrtvého nebo nezvěstného.⁴⁹

Rodičovská odpovědnost zanikne i v případě, kdy dítě sice nabyde zletilosti, ale není plně svéprávné. V takovém případě dítěti bude jmenován opatrovník nebo dojde k využití jiného podpůrného opatření při narušení schopnosti zletilého právně jednat.⁵⁰

⁴⁸ ZUKLÍNOVÁ, Michaela. In ŠVESTKA, Jiří a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek II.* Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2014, s. 448.

⁴⁹ JURÁTKOVÁ, Petra, ŠMÍD, Ondřej. In ŠMÍD, Ondřej, DEMJANOVÁ, Radka a kol. *Povinnosti a práva rodičů k dětem.* Praha: Leges, 2017, s. 69.

⁵⁰ ŠMÍD, Ondřej. In HRUŠÁKOVÁ, Milana, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, WESTPHALOVÁ, Lenka a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975).* 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 823.

1.4 Obsah rodičovské odpovědnosti

Tato podkapitola si dává s ohledem na téma práce za cíl pouze přehledově vymezit obsah rodičovské odpovědnosti. O zajištění vzdělání jako složce rodičovské odpovědnosti bude pojednáno v samostatné kapitole.

Ustanovení § 858 OZ vymezuje obsah rodičovské odpovědnosti jako soubor povinností a práv rodičů, která spočívají v péči o dítě, zahrnující zejména péči o jeho zdraví, jeho tělesný, citový, rozumový a mravní vývoj, v ochraně dítěte, v udržování osobního styku s dítětem, v zajišťování jeho výchovy a vzdělání, v určení místa jeho bydliště, v jeho zastupování a spravování jeho jmění. Nabízí se otázka, zda zákonodárce učinil výčet taxativní, úplný, nebo naopak demonstrativní, neúplný. Na odborné půdě ohledně této otázky nepanuje jednoznačná shoda. Někteří autoři tvrdí, že zákonodárce zvolil výčet taxativní.⁵¹ Někteří naopak tvrdí, že se jedná o výčet demonstrativní.⁵² Jiní zase tvrdí, že nelze výčet považovat za exkluzivní, tedy takový, který by vylučoval podřazení i jiných právně důležitých skutečností, které se mohou během trvání rodičovské odpovědnosti dostavit.⁵³ Vzhledem k jasnému výčtu povinností a práv, které zákonodárce vyjmenoval ve výše zmíněném ustanovení, se spíše přikláním k tomu názoru, že se jedná o výčet taxativní.

Ačkoli by se na první pohled mohlo zdát, že zákonodárce učinil v OZ oproti předešlé platné a účinné právní úpravě obsahovou změnu, není tomu tak. Jedná se pouze o změnu formulační, nikoli obsahovou, neboť i za minulé právní úpravy v ZOR spadaly pod pojem rodičovské zodpovědnosti stejné povinnosti a práva jako je tomu dnes v případě rodičovské odpovědnosti. Rozdíl však spočívá v tom, že v aktuální právní úpravě jsou povinnosti a práva jasně vyjmenována, v ZOR u rodičovské zodpovědnosti tomu tak nebylo, a výslovně nevyjmenované povinnosti a práva se dovozovala literaturou či judikaturou. Nově tedy zákonodárce výslovně do zákonného textu vyjádřil „jen“ to, co již za minulé právní úpravy bylo dovozováno.⁵⁴

Jednotlivé složky rodičovské odpovědnosti tak zákonodárce vymezil následovně:

a) *péče o dítě*

⁵¹ Srov. WESTPHALOVÁ, Lenka, HRUŠÁKOVÁ, Milana, ŠÍNOVÁ, Renáta. In ŠÍNOVÁ, Renáta, WESTPHALOVÁ, Lenka, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka a kol. *Rodičovská odpovědnost*. Praha: Leges, 2016, s. 75.

⁵² Srov. NOVÁ, Hana. In PETROV, Jan, VÝTISK, Michal, BERAN, Vladimír a kol. *Občanský zákoník*. 2. vydání (1. aktualizace). Praha: C. H. Beck, 2022. [cit. 20. srpna 2022]. Dostupné na <www.beckonline.cz>.

⁵³ Srov. PTÁČEK, Lubomír. In MELZER, Filip, TĚGL, Petr a kol. *Občanský zákoník: velký komentář. Svazek IV/2. § 655-975*. Praha: Leges, 2016, s. 1317.

⁵⁴ ŠMÍD, Ondřej. In HRUŠÁKOVÁ, Milana, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, WESTPHALOVÁ, Lenka a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975)*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 815.

Jedná se o nejvýznamnější složku rodičovské odpovědnosti, do které se zahrnuje zejména péče o jeho (pozn. dítěte) zdraví, jeho tělesný, citový, rozumový a mravní vývoj.⁵⁵ Z Úmluvy o právech dítěte vyplývá, že i „*duševně nebo tělesně postižené dítě má požívat plného a řádného života v podmínkách zabezpečujících důstojnost, podporujících sebedůvěru a umožňujících aktivní účast dítěte ve společnosti.*“⁵⁶ Dále z Úmluvy o právech dítěte vyplývá, že má dítě právo „*na životní úroveň nezbytnou pro jeho tělesný, duševní, duchovní, mravní a sociální rozvoj.*“⁵⁷ Jedná se primárně o rodiče, kteří mají povinnost a právo zabezpečit dítěti vhodné podmínky k rozvoji jeho osobnosti a ke správnému fyzickému i psychickému růstu dítěte.

S ohledem na postupný vývoj dítěte a na ustanovení § 880 OZ budou rodiče během života dítěte až do zániku jejich rodičovské odpovědnosti muset jejich péči k dítěti uzpůsobovat, neboť nepochybně jinou péči vyžaduje batole, předškolák či téměř zletilé dítě. Během života dítěte se tak střídají jiné požadavky a potřeby, kterým budou muset rodiče uzpůsobit svou péči vyplývající z rodičovské odpovědnosti.⁵⁸

b) ochrana dítěte

Rodiče mají za úkol dítě chránit, a to jak před vnějšími vlivy, tak i před vlivy, které mohou pramenit uvnitř rodiny, či zajistit dítěti ochranu před ním samotným. Ochranou lze rozumět vše, co bude v zájmu dítěte, přičemž rodiče zde musí zohlednit věk dítěte, jeho vyzrálost, vlastnosti a jiné.⁵⁹

c) udržování osobního styku

Z článku 9 Úmluvy o právech dítěte vyplývá, že dítě má právo nebýt odděleno od svých rodičů proti jejich vůli, ledaže soudní rozhodnutí určí, že je oddělení potřebné v zájmu dítěte. Dále je zde stanoveno, že oddělené dítě od jednoho nebo obou rodičů má právo udržovat pravidelné osobní kontakty s oběma rodiči, ledaže by to bylo v rozporu se zájmy dítěte.

Jedná se o významnou složku rodičovské odpovědnosti, neboť bez osobního styku dítě-rodíč zpravidla nebude rodič v takové míře působit na dítě, a tím i zajišťovat i jeho další vývoj a fakticky tak vykonávat rodičovství. Rovněž při osobním styku dochází k rozvoji rodinných vazeb, čímž se dítěti vytváří pevnější a stálejší zázemí sloužící k jeho růstu. Zde je však třeba uvést, že udržování osobního styku není jedinou možnou formou styku, která by výše uvedené

⁵⁵ Srov. § 858 věta první OZ

⁵⁶ Čl. 23 Úmluvy o právech dítěte

⁵⁷ Čl. 27 Úmluvy o právech dítěte

⁵⁸ NOVOTNÝ, Petr a kol. *Nový občanský zákoník. Rodinné právo*. 1. vydání. Praha: Grada, 2014, s. 156-157.

⁵⁹ KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. In HRUŠÁKOVÁ, Milana, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, WESTPHALOVÁ, Lenka a kol. *Rodinné právo*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2017, s. 216.

zabezpečovala. Může se jednat o jakoukoli další formu styku, ať již telefonickou, e-mailovou, prostřednictvím sociálních sítí atp.⁶⁰

d) zajišťování výchovy a vzdělání

Občanský zákoník v ustanovení § 884 odst. 1 věta první stanoví, že jsou to právě rodiče, kteří mají rozhodující úlohu ve výchově dítěte. To samé ustanovení ve větě druhé hovoří o tom, že „*rodiče mají být všestranně příkladem svým dětem, zejména pokud se jedná o způsob života a chování v rodině.*“⁶¹ Obdobně je toto právo upraveno i v Úmluvě o právech dítěte⁶² a LZPS.⁶³ Zákonomdárce tak podtrhuje nezastupitelnou roli rodičů v této oblasti.

Rodiče jsou především ti, kteří by měli rozhodovat o vzdělání svého dítěte. Jedná se o důležitou složku rodičovské odpovědnosti, neboť rozhodnutí rodičů má zásadní vliv na celkovou budoucnost dítěte. S tím úzce souvisí problematika výběru školského zařízení, na které se práce zaměřuje.

e) určení místa bydliště

Na rozdíl od předešlé úpravy je určení místa bydliště dítěte nově výslovně uvedeno jako součást rodičovské odpovědnosti. Jelikož s místem bydliště úzce souvisí i navazující okolnosti, jako kde bude dítě zpravidla trávit svůj čas a kde vyrůstat, a tím tak pravděpodobně i navazovat ve větší míře sociální vazby, jedná se o jednu z podstatných záležitostí, na které se rodiče musí dohodnout.⁶⁴ Určení místa bydliště má význam i v procesním právu, neboť se jedná o jedno z kritérií k určení místní příslušnosti soudu.⁶⁵

f) zastupování

Občanský zákoník stanoví: „*rodiče mají povinnost a právo zastupovat dítě při právních jednáních, ke kterým není právně způsobilé.*“⁶⁶ Úprava zastoupení si klade za cíl, aby i dítě, které není plně svéprávné a nemůže tak samostatně právně jednat, právně jednat mohlo. Zákonomdárce stanovil, že „*rodiče zastupují dítě společně, jednat však může každý z nich.*“⁶⁷ Musíme však také pamatovat na mantinely, které občanský zákoník upravuje. Tyto jsou

⁶⁰ HRUŠÁKOVÁ, Milana, WESTPHALOVÁ, Lenka, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, KYSELOVSKÁ, Tereza. In KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, HRUŠÁKOVÁ, Milana, WESTPHALOVÁ, Lenka a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975)*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020, s. 749.

⁶¹ § 884 odst. 1 věta druhá OZ

⁶² Čl. 7

⁶³ Čl. 32

⁶⁴ Srov. § 887 odst. 2 OZ

⁶⁵ Srov. § 4 odst. 2 ZŘS, § 84 a § 85 odst. 1 OSŘ

⁶⁶ § 892 odst. 1 OZ

⁶⁷ § 892 odst. 2 věta před středníkem OZ

uzákoněny v ustanovení § 458 OZ⁶⁸ a dále pokud by hrozil střet zájmů podle ustanovení § 892 odst. 3 OZ.

g) správa jmění

Správu jmění dítěte občanský zákoník upravuje hned v několika ustanoveních (§ 986 - § 905 OZ), přičemž základní předpoklad je, že rodiče mají o jmění pečovat jako řádní hospodáři, jinak jsou povinni nahradit dítěti škodu.⁶⁹ Rodiče by se primárně raději měli soustředit na to, aby majetek dítěte zůstal zachován a až případně sekundárně na to, aby majetek dítěte byl rozmnožen.⁷⁰

1.5 Zásahy do rodičovské odpovědnosti soudem

Zákonná právní úprava vychází především z toho, že jsou to rodiče, kteří mají mít hlavní vliv na své dítě, rozhodovat o jeho osudu, ovlivňovat jeho výchovu, růst, a tím formovat jeho osobnost. Zásah ze strany státu by měl přijít až v případě, kdy si to situace žádá, a to zcela v nejlepším zájmu dítěte.⁷¹ Pro úplnost dodávám, že k zásahům do rodičovské odpovědnosti může dále docházet ze zákona ex lege⁷² či fakticky.⁷³

Současná právní úprava zásahů do rodičovské odpovědnosti ze strany soudu tak zrcadlí negativní závazek v podobě povinnosti státu nezasahovat do rodinného života, a naopak pozitivní závazek zasáhnout tehdy, pokud je to nezbytné. Ústavní soud opakovaně judikoval, že „jsou to primárně rodiče, kdo rozhoduje o osudu svých dětí, a tudíž i ingerence státu by měla nastoupit pouze v těch případech, kdy je to skutečně nezbytně nutné.“⁷⁴ Z principů rodinného práva plyne, že je to právě a jen soud, který může změnit trvání a rozsah rodičovské odpovědnosti.⁷⁵ Aktuální právní úprava nedoznala od předešlé úpravy v ZOR v této oblasti

⁶⁸ § 458 OZ upravuje, že zákonný zástupce nebo opatrovník není oprávněn za zastoupeného právně jednat v záležitostech týkajících se vzniku a zániku manželství, výkonu rodičovských povinností a práv, jakož i pořízení pro případ smrti nebo prohlášení o vydědění a jejich odvolání.

⁶⁹ Srov. § 896 OZ

⁷⁰ KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. In HRUŠÁKOVÁ, Milana, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, WESTPHALOVÁ, Lenka a kol. *Rodinné právo*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2017, s. 221.

⁷¹ Srov. náleží Ústavního soudu ze dne 15. března 2016, sp. zn. III. ÚS 2298/15, bod 19

⁷² Např. ust. § 868 OZ, § 825 OZ, § 891 odst. 2

⁷³ K tomu např. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 10. prosince 2008, sp. zn. 30 Cdo 5057/2008, ve kterém soud uvedl, že „Opatření, která je soud péče o nezletilé povinen učinit v případech, kdy rodiče spolu nežijí (§ 50 ZOR), kdy se nedohodli o podstatných věcech při výkonu rodičovské zodpovědnosti (§ 49 ZOR) nebo v případě rozvodu manželství rodičů (§ 25, § 26 ZOR), ve svých důsledcích zpravidla vždy představují určité faktické omezení výkonu práv jednoho nebo obou rodičů ve vztahu k nezletilému dítěti; nejde však o omezení nebo zbavení rodičovské zodpovědnosti ve smyslu § 44 odst. 2, 3 ZOR.“

⁷⁴ Viz náleží Ústavního soudu, sp. zn. III. ÚS 2298/15 a I. ÚS 153/16

⁷⁵ Srov. Čl. 32 odst. 3 LZPS, § 858 OZ

žádných větších změn.⁷⁶ A proto si lze k výkladu pomoci i judikaturou vztahující se k tehdy účinné právní úpravě. Nově je od úpravy pozastavení výkonu rodičovské odpovědnosti a omezení a zbavení rodičovské odpovědnosti upravena i možnost omezeného výkonu rodičovské odpovědnosti.⁷⁷

Pozastavení výkonu rodičovské odpovědnosti soudem může nastat v případě, kdy rodiči brání ve výkonu jeho rodičovské odpovědnosti závažná okolnost a lze se domnívat, že je toho v souladu se zájmy dítěte třeba.⁷⁸ Nejvyšším soudem bylo judikováno, že „*Pozastavení výkonu rodičovské zodpovědnosti není, na rozdíl od omezení a zbavení rodičovské zodpovědnosti, chápáno jako sankce pro rodiče, který řádně neplní své povinnosti nebo porušuje svá práva vůči dítěti. Zásadním důvodem, pro který soud může k takovému pozastavení přistoupit, je jediné skutečnost, že to z objektivních důvodů vyžaduje zájem dítěte. Jestliže soud pozastaví výkon rodičovské zodpovědnosti u jednoho rodiče, znamená to, že formálně je tento rodič i nadále nositelem rodičovské zodpovědnosti, ale práva a povinnosti z ní vyplývající nemůže vykonávat. Výkon těchto práv a povinností se koncentruje v osobě druhého rodiče, který jediný je oprávněn o dítěti rozhodovat, vychovávat ho, zastupovat ho a spravovat jeho majetek.*“⁷⁹ Soud v tomtéž rozsudku⁸⁰ rovněž judikoval v souladu se zněním zákona, že pozastavení výkonu rodičovské odpovědnosti musí být v souladu se zájmem dítěte a dále uvedl i *závažnou okolnost*, která odůvodňuje pozastavení rodičovské odpovědnosti, a to konkrétně dlouhodobý výkon trestu odnětí svobody. Obecně však za závažnou okolnost lze považovat jakoukoli dlouhodobou nepřítomnost v rodině.⁸¹ Bude se tedy jednat o objektivní důvod. Za povšimnutí u zákonné úpravy pozastavení výkonu rodičovské odpovědnosti jistě stojí to, že zákonodárce v ustanovení § 869 odst. 2 OZ stanovuje shodně s ustanovením § 859 OZ, že vyživovací povinnost není součástí rodičovské odpovědnosti, a tak v případě omezení výkonu rodičovské odpovědnosti nedochází ke zbavení vyživovací povinnosti rodiče k dítěti.⁸² Domnívám se, že je to z toho

⁷⁶ WESTPHALOVÁ, Lenka. In KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, HRUŠÁKOVÁ, Milana, WESTPHALOVÁ, Lenka a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975)*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020, s. 800.

⁷⁷ JURÁTKOVÁ, Petra, ŠMÍD, Ondřej. In ŠMÍD, Ondřej, DEMJANOVÁ, Radka a kol. *Povinnosti a práva rodičů k dětem*. Praha: Leges, 2017, s. 127.

⁷⁸ Srov. § 869 odst. 1 OZ

⁷⁹ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 29. března 2012, sp. zn. 30 Cdo 1686/2011

⁸⁰ Myšlen rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 29. března 2012, sp. zn. 30 Cdo 1686/2011.

⁸¹ WESTPHALOVÁ, Lenka. In KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, HRUŠÁKOVÁ, Milana, WESTPHALOVÁ, Lenka a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975)*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020, s. 801.

⁸² Pro úplnost dodávám, že byť takto zákonodárce výslovně opakuje pouze u institutu pozastavení rodičovské odpovědnosti, i jakýkoli jiný soudní zásah do rodičovské odpovědnosti nemá na vyživovací povinnost rodiče k dítěti vliv.

důvodu, že zákonodárce chtěl tuto skutečnost výslovně zdůraznit, a tím zajistit, že dítě nebude na svých právech kráceno. Jinými slovy, byl veden zásadou *superfluum non nocet*.

Omezení rodičovské odpovědnosti nebo jejího výkonu by se dal považovat za staro-nový institut, neboť zatímco ZOR již s institutem omezení rodičovské odpovědnosti pracoval, s institutem omezení výkonu rodičovské odpovědnosti nikoli.⁸³ Nejvyšší soud judikoval rozdíl mezi oběma instituty, když uvedl: „*V případě omezení rodičovské odpovědnosti přestává být rodič v omezených složkách nositelem rodičovské odpovědnosti, v případě omezení výkonu rodičovské odpovědnosti je nositelství rodičovské odpovědnosti zachováno, a to i pro ty složky, v jejichž výkonu byl v určitém rozsahu omezen.*“⁸⁴ Svou povahou se jedná o mírnější opatření, které je založeno na subjektivním důvodu, a tedy zda rodič svou rodičovskou odpovědnost (ne)vykonává řádně; opět se zohledňuje zájem dítěte.⁸⁵ Jelikož zákonodárce nestanovil, v jakých případech se má soud ubírat cestou omezení rodičovské odpovědnosti, a kdy naopak se má vydat cestou omezení jejího výkonu, zůstává otázkou, jakou cestou by se měl vydat soud nejdříve. S ohledem na to, že při omezení části rodičovské odpovědnosti nebude rodič v části omezení ani jejím nositelem, zatímco u omezení výkonu nositelem i nadále zůstává,⁸⁶ domnívám se, že soud by měl nejprve zvážit mírnější zásah, a tedy prvně zvážit, zda nepostačí pouze omezení výkonu rodičovské odpovědnosti. Soud musí vždy stanovit i rozsah tohoto omezení.⁸⁷

Zbavení rodičovské odpovědnosti soudem je vůbec tím nejzávažnějším zásahem, neboť jeho následkem je, že rodič přestává být zároveň i nositelem rodičovské odpovědnosti.⁸⁸ Nejvyšší soud judikoval: „*Aby byl tento zásah odůvodněný, nestačí ojedinělé vybočení nebo opomenutí rodičovské péče. Zejména v případě zanedbávání povinností rodičem musí být dán jeho tak značný stupeň, že zbavení rodičovské zodpovědnosti je jediným účinným prostředkem ochrany dítěte.*“⁸⁹ Důvody pro zbavení rodičovské odpovědnosti jsou, že rodič rodičovskou odpovědnost či její výkon zneužívá nebo závažným způsobem zanedbává.⁹⁰ Lenka Westphalová ve svém článku uvádí, že „*za zneužívání rodičovské odpovědnosti je především*

⁸³ CIBIENOVÁ, Markéta. *Zásahy do rodičovské odpovědnosti* [online]. Bulletin-advokacie.cz, 23. září 2016 [cit. 17. srpna 2022]. Dostupné na <<http://www.bulletin-advokacie.cz/zasahy-do-rodicovske-odpovednosti#ftn18>>.

⁸⁴ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 12. února 2019, sp. zn. 24 Cdo 3460/2018-II

⁸⁵ Srov. § 870 OZ

⁸⁶ HRUŠÁKOVÁ, Milana, WESTPHALOVÁ, Lenka. In HRUŠÁKOVÁ, Milana, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, WESTPHALOVÁ, Lenka a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975)*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 872–873.

⁸⁷ Srov. § 870 OZ

⁸⁸ Srov. § 865 odst. 1 věta druhá OZ

⁸⁹ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 28. června 2011, sp. zn. 21 Cdo 3909/2010

⁹⁰ Srov. § 871 odst. 1 OZ

považováno ohrožení tělesného a duševního vývoje dětí, umožnění jim páchat trestnou činnost, svádění k nemorálnímu způsobu života, týrání dětí apod. ⁹¹ Ke kritériu závažného zanedbávání se vyjádřil Nejvyšší soud následovně: *„závažným zanedbáváním rodičovské zodpovědnosti je zejména dlouhodobé neplnění rodičovské zodpovědnosti, trvalé ponechání dítěte ve výchovném zařízení spojené s nezájmem o toto dítě a s neprojevením snahy převzít je do rodinné výchovy, nemorální způsob života rodičů, soustavné neplnění vyživovací povinnosti k dítěti, trestní postih pro zanedbávání povinné výživy apod. O takové zanedbávání jde i v případě, že rodič o dítě po dlouhou dobu neprojevil jakýkoliv zájem, neposílá mu žádné dárky, nad rámec běžného výživného mu neposkytuje ničeho, neinformoval se o jeho zdravotním stavu ani prospěchu ve škole a nepokusil se s nezletilým navázat kontakt.* ⁹² Zákon dále ve druhém odstavci ustanovení § 871 OZ upravuje důvody pro zbavení rodičovské odpovědnosti týkající se trestněprávní oblasti.

⁹¹ WESTPHALOVÁ, Lenka. Zbavení rodičovské odpovědnosti soudem. *Rodinné listy*, 2016, roč. 5, č. 7-8, s. 37.

⁹² Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 30. srpna 2006, sp. zn. 30 Cdo 2873/2005

2. Vzdělávání dítěte a rodičovská odpovědnost

Cílem této kapitoly je se podrobněji zaměřit na zajišťování vzdělání dítěte jako součást rodičovské odpovědnosti, a tedy i co by měli rodiče při výběru školského zařízení vzít v potaz, a jaká participační práva má nezletilé dítě při samotném výběru školského zařízení rodiči.

2.1 Zajišťování vzdělání jako součást rodičovské odpovědnosti

Obecně o jednotlivých složkách rodičovské odpovědnosti bylo pojednáno v kapitole 1.4. Nyní se zaměřím na samostatnou složku, která je úzce provázána s výběrem školského zařízení, tedy konkrétně na zajišťování vzdělání.

V dnešní době je vzdělání považováno za nezbytnou součást lidského života, neboť je to právě vzdělání, které otevírá nové možnosti a příležitosti v oblasti profesního života. Dalo by se tedy říci, že vzdělání je jedním z předpokladů k tomu, aby člověk v budoucnu získal profesní uplatnění, což by zpravidla mělo vést k dalšímu rozvoji člověka a jeho osobnosti. Od profesního uplatnění se následně odráží i finanční příjem, a tedy i potencionální celková životní úroveň člověka, jeho sociální a ekonomický status.

Na zajištění vzdělání se dá nahlížet ve dvou rovinách. V první rovině je to odpovědnost rodičů za svou povinnost zajistit, že jejich dítě splní zákonem vyžadovanou povinnou školní docházku. Ve druhé rovině se na vzdělání dá nahlížet jako na oprávnění rodičů vybrat dítěti školské zařízení, podat na něj jménem dítěte přihlášku a zastupovat jejich potomka v průběhu správních řízení dle ŠZ.⁹³

Právo na vzdělání je zakotveno v článku 28 Úmluvy o právech dítěte, ze kterého vyplývá povinnost signatářským státům zajistit všem dětem bezplatné a povinné základní vzdělání, jakožto i právo na další vzdělání. Dále je v článku 2 Dodatkového protokolu k EÚLP stanoveno, že právo na vzdělání nemůže být nikomu odepřeno. Článek 33 LZPS v odstavci prvním větě první stanoví, že právo na vzdělání má každý. Dále pak hovoří o tom, že „*občané mají právo na bezplatné vzdělání v základních a středních školách, podle schopností občana a možností společnosti též na vysokých školách.*“⁹⁴

V průběhu života dítěte jsou rodiče nuceni rozhodovat o výběru školského zařízení hned několikrát. V první řadě je to výběr předškolního zařízení, kde role rodičů je v podstatě nezastupitelná. O participačních právech nezletilého bude pojednáno níže, nicméně s ohledem

⁹³ ROGALWICZOVÁ, Romana. *Vzdělání dítěte* [online]. Bulletin advokacie, 17. 5. 2017, [cit. 15. srpna 2022]. Dostupné na < <http://www.bulletin-advokacie.cz/vzdelani-ditete>>.

⁹⁴ Čl. 33 odst. 2 LZPS

na věk nezletilého lze říci, že při výběru předškolního zařízení budou některá participační práva upozaděna. Jedná se zejména o názor nezletilého, neboť dítě v útlém věku nebude zpravidla schopno vyslovit svůj relevantní názor ohledně předškolního zařízení, tudíž bude zpravidla na rodičích, aby pro své dítě vybrali vhodné předškolní zařízení. Lze se domnívat, že hlavním kritériem při výběru bude pro rodiče zejména vzdálenost, a to ať již vzdálenost od bydliště nezletilého nebo vzdálenost od místa výkonu práce jednoho či obou rodičů.

Při výběru základní školy budou v praxi mít opět hlavní slovo rodiče. Byť nelze zcela vyloučit, že už i v předškolním věku bude některé dítě schopno formulovat svůj názor na jednotlivou základní školu, jen stěží si lze představit, že dítě rovněž dokáže samo vyhodnotit i co je v jeho nejlepším zájmu, a tak jeho vyslovená slova zpravidla zůstanou jen v rovině přání dítěte, ke kterému rodiče mohou, ale také nemusí, přihlídnout. Ačkoliv se domnívám, že i při výběru základní školy bude leckdy klíčové teritoriální hledisko, v současné době, kdy se jednotlivé základní školy snaží odlišit jednotlivými možnostmi vzdělávání dětí, variací předmětů, množstvím cizích jazyků, zaměřením apod., lze předpokládat, že rodiče budou vážit i tato kritéria, tudíž teritoriální kritérium zde již nemusí zastupovat takovou roli.

S ohledem na ustanovení § 60a odst. 1 věty poslední ŠZ, které stanoví, že náležitostí přihlášky ke vzdělávání ve střední škole je v případě nezletilého uchazeče rovněž i souhlas uchazeče s jejím podáním, se lze domnívat, že zde již role rodičů při výběru školského zařízení bude o poznání menší, než tomu bylo v předchozích dvou případech. Rodiče by v tomto případě měli zastávat pouze poradní roli, případně dítě usměrnit, pokud by si dítě vybralo s ohledem na jeho schopnosti či dovednosti střední školu nevhodnou.

Výše uvedené platí i v případech přestupu dítěte z jednoho školského zařízení do druhého, které se nachází na stejném stupni vzdělávání.

Jelikož v době podání přihlášky na vysokou školu je dítě již zletilé, a tedy i plně svéprávné, rodičovská odpovědnost rodičům zanikla, a tudíž při výběru vysoké školy by měl konečný výběr náležet právě a jen dítěti. I zde však mohou mít rodiče na finální rozhodnutí dítěte vliv. Tento vliv bude uplatňován zejména prostřednictvím finanční podpory dětí. Zde lze souhlasit s názorem Romany Rogalewiczové, že případně takové podmiňování nemá oporu v zákoně, nicméně zrcadlí nerovné postavení mezi rodiči a dítětem. Rovněž se plně ztotožňuji s jejím názorem, že z pouhé vyživovací povinnosti rodičů nelze usuzovat na to, že by rodiče měli mít zásadní vliv na rozhodování o vysoké škole dítěte.⁹⁵

⁹⁵ ROGALEWICZOVÁ, Romana. Výběr školy a rodičovská odpovědnost. *Rodinné listy*, 2016, roč. 5, č. 7-8, s. 12.

Je důležité zdůraznit, že zákon rodičům výslovně říká, že „*rodičovskou odpovědnost vykonávají rodiče v souladu se zájmy dítěte.*“⁹⁶ Současně druhý odstavec stejného ustanovení stanovuje povinnost rodiče sdělit dítěti před rozhodnutím, které se dotýká jeho zájmů, vše potřebné, aby si dítě mohlo vytvořit o záležitosti vlastní názor a rodičům jej následně sdělit; předešle zmíněné však neplatí tehdy, pokud není dítě schopno sdělení náležitě přijmout nebo si není schopno vytvořit vlastní názor nebo není schopno názor rodičům sdělit. Zároveň mají rodiče vykonávat rodičovskou odpovědnost takovým způsobem a v míře odpovídající stupni vývoje dítěte, a zároveň pokud rodiče rozhodují o vzdělání nebo o pracovním uplatnění dítěte, mají vzít v úvahu mimo jiné⁹⁷ i názor dítěte.⁹⁸ Ustanovení § 875 odst. 2 a ustanovení § 880 odst. 1 OZ spolu korespondují, neboť například pokud dítě bude útlého věku, zpravidla si nebude schopno vytvořit vlastní názor či jej rodičům sdělit; rodiče tudíž musí vzít tuto skutečnost v úvahu a své povinnosti a práva vykonávat v míře odpovídající stupni vývoje dítěte, respektive v našem případě při výběru školského zařízení, dojde u výběru mateřské školy zpravidla k tomu, že rodiče nebudou dítěti sdělovat vše potřebné, aby si dítě mohlo vytvořit vlastní názor a mohlo ovlivnit rozhodnutí rodičů,⁹⁹ neboť takové dítě toho zpravidla nebude schopno. Takový postup rodičů bude plně v souladu s právní úpravou.

S ohledem na ustanovení § 876 odst. 1 OZ¹⁰⁰ by rodiče měli být při výběru školy jednotní.

Pokud rodiče nezabezpečí, že dítě bude plnit povinnou školní docházku, mohou z tohoto chování vyvodit státní orgány následky. Podle ustanovení § 6 písm. c) ZSPOD se „*sociálně-právní ochrana zaměřuje zejména na děti, které vedou zahálčivý nebo nemravný život spočívající zejména v tom, že zanedbávají školní docházku,*“ a OSPOD je oprávněn uložit rodičům i dítěti výchovná opatření podle ustanovení § 12 a ustanovení § 13 ZSPOD. Dále rodiče mohou být potrestáni i v trestněprávní rovině, když ustanovení § 201 TZ upravuje, že trestný čin může být spáchán mimo jiné i tím, že rodiče dítěti umožní vést zahálčivý nebo nemravný život, nebo ji k takovému životu svádí.¹⁰¹

⁹⁶ § 875 odst. 1 OZ

⁹⁷ Ustanovení § 880 odst. 2 dále stanoví, že rodiče musí vzít v úvahu i jeho schopnosti a nadání.

⁹⁸ Srov. § 880

⁹⁹ Podle ustanovení § 875 odst. 2 poslední věta mají rodiče věnovat názoru dítěte patřičnou pozornost a při rozhodování ho vzít v úvahu.

¹⁰⁰ Toto ustanovení zní: „*rodičovskou odpovědnost vykonávají rodiče ve vzájemné shodě.*“

¹⁰¹ ROGALEWICZOVÁ, Romana. In ŠÍNOVÁ, Renáta, WESTPHALOVÁ, Lenka, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka a kol. *Rodičovská odpovědnost*. Praha: Leges, 2016, s. 86.

2.2 Nejlepší zájem dítěte

Jednou z klíčových zásad rodinného práva je zásada nejlepšího zájmu dítěte. Jedná se o jednu z nejproblematictějších zásad na pochopení a v praxi neexistuje omezení pro její uplatnění.¹⁰²

Nelze si nepovšimnout, že zákonodárce v občanském zákoníku používá pouze pojem *zájem dítěte*, a nikoliv *nejlepší zájem dítěte*. Zásada nejlepšího zájmu dítěte má své východisko v článku 3 odst. 1 Úmluvy o právech dítěte.¹⁰³ Toto ustanovení v českém překladu zní: „*Zájem dítěte musí být předním hlediskem při jakékoli činnosti týkající se dětí, at' již uskutečňované veřejnými nebo soukromými zařízeními sociální péče, správními nebo zákonodárnými orgány.*“ Ústavní soud k tomuto judikoval, že „*Princip nejlepšího zájmu dítěte ve smyslu čl. 3 odst. 1 Úmluvy o právech dítěte totiž působí i jako interpretační princip, a jeho prizmatem je tedy třeba nahlížet i relevantní ustanovení zákona.*“¹⁰⁴ Rovněž Ústavní soud ve svém nálezu vyslovil: „*Z formulace, že nejlepší zájem dítěte musí být „předním hlediskem“, totiž zároveň vyplývá, že nejde o hledisko jediné. [...] Nejlepší zájem dítěte může být v konfliktu s oprávněnými zájmy ostatních osob. [...] Nejlepší zájem dítěte je tedy možno, ba dokonce nutno vyvažovat s ostatními oprávněnými zájmy. Z jeho označení jako „přední hledisko“ však vyplývá, že nejlepší zájem dítěte má při vyvažování vysokou prioritu. Jinými slovy, v případném vyvažování má nejlepší zájem dítěte vyšší váhu než ostatní oprávněné zájmy.*“¹⁰⁵

Podíváme-li se ale na překlad anglický, zjistíme, že anglický text hovoří o pojmu *the best interests of the child*. Shodně pojem *nejlepší zájem dítěte* ve svém jazykovém překladu používají i státy jako Španělsko, Francie nebo například Rusko. Český zákonodárce se ale vydal cestou proti doslovnému překladu a používá pouze pojmu *zájem dítěte*, což by znamenalo jakýkoli zájem dítěte, ne tedy nutně ten nejlepší.¹⁰⁶

Lze souhlasit s Daliborem Jílkem, že „*jakýkoli zájem se obvykle nestane hlediskem pro autoritativní rozhodování a ani by neměl být konkurenčně zvažován vůči zájmům jiných osob nebo entit, stát nevyjímaje. Český překlad věty je hlavně pro aplikaci smluvní normy zavádějící. Jsou to především nejlepší zájmy dítěte, které musejí být rychle, realisticky a nesentimentálně*

¹⁰² WESTPHALOVÁ, Lenka. In ŠÍNOVÁ, Renáta a kol. *Pocta Milaně Hrušákové*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2022, s. 348.

¹⁰³ WESTPHALOVÁ, Lenka. In KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, HRUŠÁKOVÁ, Milana, WESTPHALOVÁ, Lenka a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975)*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020, s. 782.

¹⁰⁴ Nález Ústavního soudu ze dne 31. prosince 2018, sp. zn. II. ÚS 2344/18-3, bod 45

¹⁰⁵ Nález Ústavního soudu ze dne 20. ledna 2015, sp. zn. II. ÚS 2919/14, bod 15

¹⁰⁶ JÍLEK, Dalibor. In JÍLEK, Dalibor, POŘÍZEK, Pavel. *Pobyt cizinců: vybrané právní problémy*. Brno: Kancelář veřejného ochránce práv, 2014, s. 315-316 [online]. Ochrance.cz [cit. 16. srpna 2022]. Dostupné na <https://www.ochrance.cz/fileadmin/user_upload/Publikace/Pobyt_cizincu_2013.pdf>.

hodnoceny i zvažovány.“¹⁰⁷ Lze tedy shrnout, že český zákonodárce se při překladu nevydal sice neoptimálnější cestou, nicméně je třeba český pojem *zájem dítěte* brát obsahově totožně s pojmem *nejlepší zájem dítěte*.¹⁰⁸

Zásada nejlepšího zájmu dítěte se v české právní úpravě projevuje zejména v ustanovení § 866 OZ a § 875 OZ.

Pojem nejlepší zájem dítěte je tzv. neurčitý právní pojem a žádný právní předpis neobsahuje definici, co onen *nejlepší zájem dítěte* vlastně je.¹⁰⁹ Tím je zákonodárcem zajištěno, že nebude muset reagovat na měnící se společenské názory. Jelikož není možná detailní úprava, jedná se o legitimní prostředek práva.¹¹⁰

Při výběru školského zařízení bude v první řadě na rodičích, aby dle svého nejlepšího vědomí a svědomí určili, které zařízení je v nejlepším zájmu jejich dítěte.

Dle judikatury Ústavního soudu by se dalo obecně říci, že „*V nejlepším zájmu dítěte je přístup ke kvalitnímu vzdělání, zahrnující i vzdělání v raném dětství. Jde také o vzdělání zajištěné v prostředí vstřícném k dětem, při respektování dětských potřeb a poskytnutí podpory včetně používání adekvátních vzdělávacích metod.*“¹¹¹

V oblasti předškolního vzdělávání se mohou rozhodnout mezi „prostou“ mateřskou školou a lesní mateřskou školou.¹¹² Bude tak na rodičích, aby posoudili, zda pro jejich dítě bude vhodnější spíše venkovní prostředí, které nabízí lesní mateřská škola, kde je dítě velkou část dne na čerstvém vzduchu, což je zdraví prospěšné, dále pak děti v lesních mateřských školách nemají takové množství hraček, jako je tomu u běžných mateřských škol, což může rozvíjet jejich kreativitu a v neposlední řadě děti pobytem venku získávají lepší imunitu. Naopak pokud rodiče vyhodnotí, že povaha jejich dítěte více vyžaduje, aby dítě bylo umístěno spíše ve vnitřních prostorách, kde nedochází ve větší míře k působení vnějších vlivů a kde je dítě v teple, ve větším kolektivu a s větším množstvím hraček či pokud má dítě snad nějakou alergii, bude jistě lepším řešením zvolit běžnou mateřskou školu.

Při výběru základní školy to budou opět rodiče, na kterých bude, aby posoudili, co je v nejlepším zájmu jejich dítěte, přičemž participace dítěte na jejich rozhodování nebude opět vzhledem k věku a rozumové vyspělosti vysoká. Co bude v nejlepším zájmu dítěte, je třeba

¹⁰⁷ Tamtéž, s. 316-317.

¹⁰⁸ V této práci je používán překlad jako *nejlepší zájem dítěte*.

¹⁰⁹ Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 28. července 2005, č. j. 5 Afs 151/2004-73

¹¹⁰ WESTPHALOVÁ, Lenka. In WESTPHALOVÁ, Lenka a kol. *Nástroje řešení rodičovských konfliktů*. Praha: Leges, 2021, s. 72.

¹¹¹ Tamtéž, s. 88.

¹¹² § 34 odst. 9 ŠZ říká, že „za lesní mateřskou školu se považuje mateřská škola, ve které vzdělávání probíhá především ve venkovních prostorách mimo zázemí lesní mateřské školy, které slouží pouze k příležitostnému pobytu.“

posuzovat individuálně ve vztahu ke každému dítěti. U některého to může být, aby nastupovalo do základní školy, kam nastupují i jeho kamarádi, se kterými má již vytvořené sociální vazby, u jiného může být v nejlepším zájmu dítěte, aby nastoupilo do základní školy co nejbližší jeho bydliště, a u dalšího mohou rodiče vyhodnotit, že je v jeho nejlepším zájmu, aby nastoupilo na základní školu s rozšířenou výukou jazyků, umělecky či sportovně zaměřenou apod. Zde je třeba zdůraznit a souhlasit s Romanou Rogalewiczovou, že v době zápisu dítěte do základní školy je ještě příliš brzy na to, aby se zjistilo, na co má dítě talent a vlohy, tudíž se může stát, že rodiče vyberou základní školu, která se později ukáže, že nebyla v nejlepším zájmu dítěte.¹¹³

Při výběru střední školy už se do popředí dostává i samo nezletilé dítě. Rodiče by měli založit své rozhodnutí ohledně výběru střední školy především na názoru nezletilého dítěte, neboť v době podání přihlášky na střední školu může mít nezletilé dítě vytvořenou představu o tom, jaké profesi by se chtělo v budoucnu věnovat. Rodiče při zohlednění nejlepšího zájmu dítěte již mohou vzít v potaz i vlohy a talent dítěte, neboť v této době se již oboje bezesporu projeví.

Závěrem je třeba říci, že rodiče musí vyhodnocovat to, co je v nejlepším zájmu dítěte i v průběhu let, neboť to, co se zdálo býti v nejlepším zájmu dítěte například zpočátku při nástupu na základní školu, nemusí nutně být v zájmu dítěte i po pár letech setrvání na oné základní škole. Dítě se neustále vyvíjí, a proto rodiče musí neustále vyhodnocovat, zda ještě stále jednají v nejlepším zájmu dítěte, či již nikoli.

2.3 Participační práva dítěte

Důvodová zpráva k občanskému zákoníku uvádí: „*dítě není pouhým objektem, ale vlastním subjektem vztahu rodič – dítě.*“¹¹⁴ Na nezletilé dítě tak právní řád nahlíží jako na subjekt práv, nikoli jen jako na pasivní objekt výchovy. Dítě se tedy na rozhodování o svých záležitostech aktivně podílí,¹¹⁵ není pouhým objektem rodičovského konfliktu, ale je zároveň i jeho účastníkem.¹¹⁶

¹¹³ ROGALEWICZOVÁ, Romana. Výběr školy a rodičovská odpovědnost. *Rodinné listy*, 2016, roč. 5, č. 7-8, s. 12.

¹¹⁴ *Důvodová zpráva k návrhu občanského zákoníku* [online]. občanskyzakonik.justice.cz [cit. 18. srpna 2022]. Dostupné na <<http://obcanskyzakonik.justice.cz/images/pdf/Duvodova-zprava-NOZ-konsolidovana-verze.pdf>>.

¹¹⁵ WESTPHALOVÁ, Lenka. In KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, HRUŠÁKOVÁ, Milana, WESTPHALOVÁ, Lenka a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975)*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020, s. 817.

¹¹⁶ ROGALEWICZOVÁ, Romana. *Dítě v rodičovském konfliktu. Jak zůstat dobrým rodičem i po rozchodu*. Praha: Leges, 2019, s. 125.

Participační práva dítěte jsou součástí skupiny práv pod názvem „3P“, přičemž nejprve se na dítě nahlíželo jen jako na osobu, kterou je třeba chránit a pečovat o ni (právě tomuto odpovídají pojmy *protection*¹¹⁷ a *provision*¹¹⁸). S postupem času se však k těmto pojmům přidal i pojem třetí – *participation*.^{119, 120}

Na definici toho, co ona *participační práva dítěte* jsou, není nazíráno jednotně. UNICEF definuje tento pojem jako „*právo vyjádřit svobodně své názory a mít slovo ve všech věcech, které se týkají jejich sociálního, ekonomického, náboženského, kulturního a politického života. Zahrmují právo vyjádřit názory a být slyšeno, právo být informováno a svobodu sdružování.*“¹²¹ Jinou definici podává Lubomír Ptáček, který je zastáncem toho, že „*podstata participace spočívá v možnosti mít vliv na rozhodování ve veřejných i soukromých procesech.*“¹²² Lenka Westphalová je toho názoru, že „*participační právo zaručuje dítěti, aby mohlo v řízení projevit své stanovisko k otázkám, jež se ho či jeho zájmů bezprostředně dotýkají, a umožňuje mu (být jen do určité míry) vyrovnat nerovné postavení ve vztahu k rodičům.*“¹²³

Klíčové ustanovení upravující participační práva dítěte ve vztahu k rodičovské odpovědnosti,¹²⁴ je ustanovení § 875 odst. 2 OZ, ve kterém je zakotveno, že rodiče jsou povinni před rozhodnutím sdělit nezletilému dítěti všechno potřebné, aby si dítě mohlo vytvořit o záležitosti vlastní názor a sdělit jej rodičům. Dále ustanovení zakotvuje, že názor dítěte je pro rodiče podstatný, neboť mu mají věnovat patřičnou pozornost a vzít ho při rozhodování v úvahu. Předmětné ustanovení rovněž stanoví i limity, kdy rodiče výše uvedené činit nemusí. Bude tomu tak tehdy, pokud dítě není schopno sdělení rodičů náležitě přijmout, není schopno si vytvořit vlastní názor nebo ho není schopno rodičům sdělit.¹²⁵

Samotné právo dítěte sdělit rodičům svůj názor a právo, aby jeho názor byl při rozhodování rodiči brán v potaz, vychází z článku 12 Úmluvy o právech dítěte.¹²⁶

¹¹⁷ Překládáno jako ochrana.

¹¹⁸ Překládáno jako zaopatření.

¹¹⁹ Překládáno jako účast.

¹²⁰ SCHÖN, Monika. In RADVANOVÁ, Senta a kol. *Rodina a dítě v novém občanském zákoníku*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2015, s. 36-37.

¹²¹ Tamtéž, s. 36.

¹²² PTÁČEK, Lubomír. In MELZER, Filip a kol. *Občanský zákoník § 655-793: velký komentář*. Praha: Leges, 2016, s. 1413.

¹²³ WESTPHALOVÁ, Lenka. In KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, HRUŠÁKOVÁ, Milana, WESTPHALOVÁ, Lenka a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975)*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020, s. 817.

¹²⁴ A tedy i k otázce určení školského zařízení.

¹²⁵ Srov. § 875 odst. 2 OZ

¹²⁶ WESTPHALOVÁ, Lenka. In KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, HRUŠÁKOVÁ, Milana, WESTPHALOVÁ, Lenka a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975)*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020, s. 817.

Za vůbec nejnižší úroveň participace lze považovat případy, kdy dítě bude ze strany rodičů jen *informováno*. Za další úroveň lze považovat případy, kdy dítě bude mít právo *vyjádřit svůj názor*, a za nejvyšší úroveň participace dítěte lze považovat situace, kdy dítě bude mít nad předešle zmíněné navíc i skutečnou *možnost svým názorem rozhodnutí ovlivnit*.¹²⁷

V souvislosti s výše zmíněnými limity v ustanovení § 875 odst. 2 OZ je nutné zmínit domněnku zakotvenou v občanském zákoníku, kde se stanoví: „*o dítěti starším dvanácti let se má za to, že je schopno informaci přijmout, vytvořit si vlastní názor a tento sdělit*.“¹²⁸ Byť se jedná o domněnku vztahující se k soudnímu řízení, nabízí se otázka, zda je tato domněnka aplikovatelná i u participačních práv nezletilého při výkonu rodičovské odpovědnosti, resp. při výběru školského zařízení. Souhlasím, že dítě ve věku 12 let je schopno utvořit si názor a ten i následně rodičům sdělit, nicméně se plně ztotožňuji i s názorem Romany Rogalewiczové, že i dítě ve věku šesti let je schopno si alespoň rámcově vytvořit představu, do jaké školy by chtělo nastoupit, a proto i zde by se rodiče měli ptát dítěte na jeho názor.¹²⁹ Ústavní soud ve svém nálezu judikoval, že i dítě ve věku šesti let je nepochybně schopné k tomu, aby vyjádřilo svůj názor ohledně toho, zda si přeje chodit do školy či nepřeje.¹³⁰ Rovněž se Ústavní soud vyslovil, že „*i nezletilý (v té době 7–8letý) může mít vlastní názor, činit vlastní rozhodnutí a úsudky*“,¹³¹ a že „*je pak bezpochyby i sedmileté dítě schopno vyjádřit svůj názor, zda se mu ve škole líbí, jaké tam má kamarády, jestli má kamarády i ve druhé škole, se kterými se již nyní případně připravuje na výuku (jak tvrdí v nynějším případě otec), jestli by mu změna vadila, či by se naopak na změnu těšilo apod.*“¹³² Byť se zde jednalo o soudní řízení, domnívám se, že výše citované pasáže mohou být směrodatným vodítkem i k ustanovení § 875 odst. 2 OZ. Rovněž Ústavní soud judikoval, že „*je věk 12 let obecně považovat jako nejzazší možnou hranici, kdy už je dítě schopné bez větší újmy uceleně prezentovat svůj názor a tento bez větší újmy sdělit před soudem.*“¹³³ Byť se výše citované vztahuje opět na soudní řízení, domnívám se, že je i toto přenositelné do oblasti rodičovské odpovědnosti a výběru školského zařízení.

Lze tedy říci, že rodiče musí při výběru školského zařízení dítě v souladu s ustanovením § 875 odst. 2 informovat a vzít v potaz jeho názor, a to i v případě, když je mladší 12 let. Kdy bude schopno nezletilé dítě nakonec zcela ovlivnit názor rodičů, se bude odvíjet od jeho věku

¹²⁷ Tamtéž

¹²⁸ § 867 odst. 2 věta za středníkem OZ

¹²⁹ ROGALEWICZOVÁ, Romana. *Vzdělání dítěte* [online]. Bulletin advokacie, 17. 5. 2017, [cit. 18. srpna 2022]. Dostupné na < <http://www.bulletin-advokacie.cz/vzdelani-ditete>>.

¹³⁰ Nález Ústavního soudu ze dne 9. ledna 2018, sp. zn. IV. ÚS 3749/17, bod 26

¹³¹ Nález Ústavního soudu ze dne 13. března 2012, sp. zn. II. ÚS 3765/11-2, bod 33

¹³² Nález Ústavního soudu ze dne 10. dubna 2018, sp. zn. IV. ÚS 827/18, bod 24

¹³³ Nález Ústavního soudu ze dne 26. května 2014, sp. zn. I. ÚS 2482/13, bod 25

a rozumové vyspělosti. Zpravidla jinou váhu budou rodiče přikládat názoru dítěte, kterému je 6 let a půjde o výběr základní školy, a jinou váhu bude mít názor dítěte v situaci, kdy půjde o výběr střední školy.

Pokud nelze objektivně předpokládat, že je dítě natolik rozumově vyspělé, aby informaci dobře porozumělo, vytvořilo si svůj názor nebo bylo schopno svůj názor sdělit rodičům, rodiče postupovat podle pravidel zakotvených v ustanovení § 875 odst. 2 OZ nemusí.¹³⁴

Na závěr zbývá dodat, v jakém vztahu je zásada nejlepšího zájmu dítěte a participační práva nezletilého dítěte. K tomu se vyjádřil Nejvyšší soud, když judikoval: „*prvně uvedená zásada stanoví za cíl dosažení nejlepšího zájmu dítěte, zatímco druhá poskytuje způsob, jakým jej lze dosáhnout.*“¹³⁵

¹³⁴ ZUKLÍNOVÁ, Michaela. In ŠVESTKA, Jiří a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek II.* Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2014, s. 480.

¹³⁵ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 26. dubna 2012, sp. zn. 30 Cdo 3430/2011

3. Vybrané správní souvislosti

Zajišťování vzdělání dítěte a s tím úzce související výběr školského zařízení má dopad i do správního práva. Rodiče svému právu výběru školského zařízení a zároveň i povinnosti přihlásit dítě k povinné školní docházce, dostojí tehdy, když zahájí ve vybraném školském zařízení přijímací řízení podle ŠZ. Pro úplnost dodávám, že školský zákon pracuje s pojmem *zákonný zástupce*, což je legislativní zkratka. Sám školský zákon stanoví: „*zákonným zástupcem je pro účely tohoto zákona osoba, která je v souladu se zákonem nebo rozhodnutím soudu oprávněna jednat za dítě nebo nezletilého žáka,*“¹³⁶ přičemž zákonnými zástupci nezletilého dítěte jsou rodiče, ale případně i osvojitel či poručník.¹³⁷ Pro zjednodušení bude však v textu pracováno jen s rodiči jako zákonnými zástupci.

Tato kapitola se soustředí na vybrané správní souvislosti týkající se povinné školní docházky, a to konkrétně předškolního vzdělávání v mateřských školách, respektive základního vzdělávání v základních školách, kde se domnívám, že bude docházet ke sporům mezi rodiči nejčastěji. Je nutné zmínit, že povinnou školní docházku v oblasti základního vzdělávání může dítě plnit i pokud bylo přijato ke střednímu vzdělávání. V takovém případě pokračuje v plnění povinné školní docházky na střední škole.¹³⁸ Případnou neshodou rodičů se tak teoreticky bude muset zabývat nejen ředitel mateřské a základní školy, nýbrž i střední školy. Domnívám se však, že takové případy budou sporadické, neboť se u přihlášky na střední školu vyžaduje mimo jiné i podpis uchazeče,¹³⁹ tedy samotného dítěte. Jsem toho názoru, že z takového podpisu lze usuzovat na názor a přání dítěte do takové školy nastoupit, což by rodiče měli vzít při rozhodování v potaz a neshody by zde tak nastávat zpravidla neměly. Z tohoto důvodu se posledně uvedenými případy tato práce nebude blíže zabývat.

Správní řád hned na úvod vymezuje, že „*tento zákon upravuje postup orgánů moci výkonné, orgánů územních samosprávných celků) a jiných orgánů, právnických a fyzických osob, pokud vykonávají působnost v oblasti veřejné správy (dále jen "správní orgán").*“¹⁴⁰ V odstavci druhém je zakotven tzv. *princip subsidiarity*, který znamená, že správní řád nebo jeho jednotlivá ustanovení se použijí, nestanoví-li *zvláštní zákon* jiný postup. *Zvláštním*

¹³⁶ § 183 odst. 7 ŠZ

¹³⁷ PUŠKINOVÁ, Monika. In RIGEL, Filip a kol. *Školský zákon*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 109.

¹³⁸ Srov. § 39 odst. 1 ŠZ

¹³⁹ Ustanovení § 61 odst. 3 ŠZ stanoví, že „*Při přijímacím řízení do nižšího stupně šestiletého a osmiletého gymnázia se postupuje obdobně podle § 60 až 60g.*“ V ustanovení § 60a odst. 1 ŠZ poslední věta zákonodárce stanovil, že „*V případě nezletilého uchazeče je náležitostí přihlášky také souhlas uchazeče s jejím podáním.*“

¹⁴⁰ § 1 odst. 1 SŘ

zákonem se v našem případě má na mysli školský zákon. Školský zákon podle úvodního ustanovení „*upravuje předškolní, základní, střední, vyšší odborné a některé jiné vzdělávání ve školách a školských zařízeních, stanoví podmínky, za nichž se vzdělávání a výchova (dále jen "vzdělávání") uskutečňuje, vymezuje práva a povinnosti fyzických a právnických osob při vzdělávání a stanoví působnost orgánů vykonávajících státní správu a samosprávu ve školství.*“¹⁴¹ Z ustanovení § 183 odst. 1 ŠZ vyplývá, že se až na tam vyjmenovaná ustanovení, použije správní řád,¹⁴² což je v oblasti správního práva předpis obecný, tzv. *lex generalis*.¹⁴³ Ve školském zákoně je mimo jiné stanoveno: „*ředitel školy a školského zařízení rozhoduje o právech a povinnostech v oblasti státní správy v těchto případech: b) přijetí dítěte k předškolnímu vzdělávání [...] a e) přijetí k základnímu vzdělávání [...].*“¹⁴⁴ Toto rozhodování je správním řízením, tudíž se na něj použije v plném rozsahu SŘ.¹⁴⁵

3.1 Příjímací řízení

V České republice platí povinná desetiletá školní docházka. V oblasti základního vzdělávání je povinná školní docházka stanovena na dobu devíti školních roků.¹⁴⁶ Od účinnosti zákona č. 178/2016 Sb., kterým se mění zákon č. 561/2004, o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), je povinný i poslední rok předškolního vzdělávání.¹⁴⁷

Ze školského zákona plyne rodičům povinnost přihlásit dítě k zápisu k povinné školní docházce¹⁴⁸ a k zápisu k předškolnímu vzdělávání.¹⁴⁹ Rovněž jsou povinni jako zákonní zástupci zajistit, aby dítě řádně docházelo do školského zařízení a řádně se tak vzdělávalo.¹⁵⁰ Pakliže by tak neučinili, dopustili by se přestupku, za který lze uložit pokutu až do výše 5.000,- Kč.¹⁵¹ Tyto povinnosti spadají pod institut rodičovské odpovědnosti, jehož součástí je zajišťování vzdělávání dítěte.¹⁵²

¹⁴¹ § 1 ŠZ

¹⁴² Srov. § 183 odst. 1 ŠZ

¹⁴³ POTĚŠIL, Lukáš. In POTĚŠIL, Lukáš a kol. *Správní řád*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020, s. 18.

¹⁴⁴ § 165 odst. 2 ŠZ

¹⁴⁵ KATZOVÁ, Pavla. *Školský zákon. Komentář*. 1. vydání. Praha: ASPI, a. s., 2008, s. 188.

¹⁴⁶ Srov. § 36 odst. 1 ŠZ

¹⁴⁷ Povinné předškolní vzdělávání je zakotveno v ustanovení § 34 odst. 1 poslední věty ŠZ, které stanoví, že „*od počátku školního roku, který následuje po dni, kdy dítě dosáhne pátého roku věku, do zahájení povinné školní docházky dítěte, je předškolní vzdělávání povinné, není-li dále stanoveno jinak.*“

¹⁴⁸ Srov. § 36 odst. 4 ŠZ

¹⁴⁹ Srov. § 34a odst. 2 ŠZ

¹⁵⁰ Srov. § 22 odst. 3 písm. a) ŠZ

¹⁵¹ Srov. § 182a odst. 1 a 2 ŠZ

¹⁵² K tomu srov. rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 15. prosince 2021, sp. zn. 2 As 35/2021-40

Svou povahou je přihlášení k zápisu k povinné školní docházce žádostí o přijetí k základnímu vzdělávání,¹⁵³ přičemž se ve své podstatě jedná o řízení o žádosti ve smyslu SŘ, a to přes skutečnost, že ŠZ používá jinou terminologii.¹⁵⁴

Školský zákon tak stanoví povinnost rodičů k přihlášení k zápisu dítěte k předškolnímu vzdělávání, nicméně výběr konkrétního školského zařízení nechává v první řadě plně na volné úvaze rodičů.¹⁵⁵ Bude tedy zejména na rodičích, aby vyhodnotili, které konkrétní školské zařízení je v nejlepším zájmu dítěte.

Přijímací řízení je zahájeno na žádost a probíhá v režimu správního řízení podle SŘ. Žádost podává jménem nezletilého dítěte zákonný zástupce.¹⁵⁶ Zákonný zástupce podává za nezletilého přihlášku nejen k předškolnímu vzdělávání, ale rovněž i k základnímu vzdělávání¹⁵⁷ a též střednímu vzdělávání.¹⁵⁸ Školský zákon nestanoví povinnost, aby přihlášku podepsali oba zákonní zástupci, resp. oba rodiče. Právě zde spatřuji nedostatečnost současné platné a účinné právní úpravy. Pakliže by byly vyžadovány podpisy obou rodičů, bylo by od počátku postaveno najisto, zda rodiče jednají ve shodě či nikoli.

Ohledně postavení rodičů ve správním řízení nepanuje jednotná shoda. Například Veronika Kaiserová zastává názor, že i rodiče jsou účastníky řízení.¹⁵⁹ Podle judikatury Nejvyššího správního soudu je ale účastníkem řízení jen nezletilé dítě, kterého zastupuje jeho zákonný zástupce, a nikoli i zákonný zástupce sám. Právo na vzdělávání a školské služby podle školského zákona totiž dle soudu náleží pouze žákům a studentům, nikoli i jejich zákonným zástupcům (rodičům). Soud rovněž judikoval, že zákonný zástupce není ani tzv. vedlejším účastníkem podle ustanovení § 27 odst. 2 SŘ, neboť nedochází ke splnění podmínky přímého a bezprostředního dotčení jeho práv či povinností v oblasti veřejného práva, a tak u zákonného zástupce není veřejné subjektivní právo na vzdělávání a školské služby.¹⁶⁰ Právě kvůli konstantní soudní judikatuře, která zastává názor, že rodiče dítěte nejsou účastníky řízení, dochází v praxi k zásadnímu problému. Druhý (nejednající) rodič totiž není jako účastník řízení vyrozuměn o zahájení správního řízení. Pakliže by vyrozuměn byl, případná neshoda mezi

¹⁵³ KATZOVÁ, Pavla. *Školský zákon. Komentář*. 1. vydání. Praha: ASPI, a. s., 2008, s. 188.

¹⁵⁴ Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 10. srpna 2021, sp. zn. 6 As 153/2020

¹⁵⁵ Tomu ostatně odpovídá i znění ustanovení § 34a odst. 2 a ustanovení § 36 odst. 5 ŠZ, která shodně stanoví, že dítě nastoupí do spádové mateřské školy, resp. do spádové školy, pokud zákonný zástupce nezvolí pro dítě jinou mateřskou školu nebo jiný způsob povinného předškolního vzdělávání, resp. pokud nezvolí jinou než spádovou školu.

¹⁵⁶ MORAVEC, Ondřej. In RIGEL, Filip a kol. *Školský zákon*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 194.

¹⁵⁷ Srov. § 36 odst. 4 ŠZ

¹⁵⁸ Srov. 60a odst. 1 ŠZ

¹⁵⁹ KAISEROVÁ, Veronika. Spory rodičů o volbu základní školy dítěte. *Právo a rodina*, 2014, č. 3, s. 20.

¹⁶⁰ Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 31. března 2016, sp. zn. 4 As 280/2015-36

rodiči by vyšla najevo již v samotném začátku správního řízení, a tedy by byl i větší časový prostor pro její řešení.

Odbor legislativy Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy ČR navíc vydal stanovisko, ve kterém uvádí: „ředitel školy by měl, pokud byla ve věci pro dítě významné podána žádost pouze jedním z rodičů, informovat o této skutečnosti i druhého zákonného zástupce, tak aby bylo zabráněno situaci, že tento nebude mít možnost vyjádřit svůj nesouhlas. Tento postup je však nutný jenom v případech, kdy neshoda rodičů je zřejmá nebo ji ředitel školy může předpokládat, a tedy není v dobré víře ohledně vzájemné dohody mezi rodiči. Pokud by byl rodič v řízení opomenut, ačkoliv z okolností případu je zřejmé, že ředitel nebyl v dobré víře, představuje procesní pochybení správního orgánu důvod, pro který je rozhodnutí vydáno v rozporu s právními předpisy.“¹⁶¹ Do jisté míry tak toto stanovisko řeší výše uvedený problém, nicméně k takovému jednání dojde jen za předpokladu, že ředitel školy o neshodě ví nebo ji může předpokládat. Byť stanovisko hovoří jen o případech, kdy je takový postup ředitele nutný, domnívám se, že z důvodu procesní opatrnosti by tak měl ředitel školy učinit vždy, a to i přes to, že rodiče dítěte nejsou účastníky správního řízení.

Ačkoli se ve fungujících rodinách rodiče nezletilého dítěte zpravidla dohodnou na výběru školského zařízení pro své nezletilé dítě, tudíž nebude činit problémy, že na přihlášce bude figurovat jen podpis jednoho z rodičů, resp. zákonných zástupců, jinak tomu může být v situacích, kdy mezi rodiči dítěte nepanují dobré vztahy a mezi rodiči jsou neshody. V takových případech si při výběru školského zařízení často jeden rodič bude chtít prosadit svůj názor nad druhým rodičem, a požadavek nejlepšího zájmu dítěte může být upozaděn.¹⁶² V praxi tak nastávají situace, že jeden rodič přihlásí proti vůli nebo bez vědomí druhého rodiče nezletilé dítě do školského zařízení.

Jak již výše bylo řečeno, školský zákon nezohledňuje skutečnost, že nezletilé dítě má zpravidla dva rodiče, tudíž i dva zákonné zástupce. Plně tak vychází z domněnky, která zní: „jedná-li jeden z rodičů v záležitosti dítěte sám vůči třetí osobě, která je v dobré víře, má se za to, že jedná se souhlasem druhého rodiče.“¹⁶³ A dále se spoléhá na to, že rodiče vykonávají rodičovskou odpovědnost ve vzájemné shodě tak, jak jim stanoví totéž ustanovení v odst. 1.¹⁶⁴ Plně souhlasím s názorem Romany Rogalewiczové, že úprava ve školském zákoně je v tomto

¹⁶¹ WESTPHALOVÁ, Lenka. In KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, HRUŠÁKOVÁ, Milana, WESTPHALOVÁ, Lenka a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975)*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020, s. 824–825.

¹⁶² ROGALEWICZOVÁ, Romana. Výběr školy a rodičovská odpovědnost. *Rodinné listy*, 2016, roč. 5, č. 7-8, s. 13.

¹⁶³ § 876 odst. 3 OZ

¹⁶⁴ Srov. § 876 odst. 1 OZ

ohledu lehkomyšlná.¹⁶⁵ V praxi nejsou spory o výběr školského zařízení nikterak výjimečné a v případě, kdy by se na přihlášce vyžadovaly podpisy obou zákonných zástupců, se domnívám, že by se některým sporům dalo předejít. V takovém případě by nebylo možné za nezletilé dítě podat přihlášku vůbec, což by mohlo klást na rodiče alespoň psychologický nátlak k tomu, aby byli svolnější k vzájemné dohodě či se obrátili na soud nebo využili alternativního řešení k soudnímu řízení; případně by celý proces určení školského zařízení mohl být urychlen, neboť by neshoda vyšla najevo ještě před samotným podáním přihlášky k zápisu, a nikoli až v průběhu přijímacího řízení.

3.2 Zjištění neshody rodičů v průběhu přijímacího řízení

Jak bylo uvedeno výše, na přihlášce k povinnému školnímu vzdělávání postačí podpis jednoho z rodičů jako zákonného zástupce dítěte. S ohledem na současnou právní úpravu a domněnku zakotvenou v ustanovení § 876 odst. 3 OZ, v případě, kdy ředitel školy obdrží podepsanou přihlášku jedním z rodičů, nemá nejmenší důvod pochybovat o tom, že právně jednající rodič jedná se souhlasem druhého rodiče. Svou povahou se jedná o vyvratitelnou domněnku,¹⁶⁶ která chrání dobrou víru třetích osob. K vyvrácení této domněnky stačí prosté sdělení druhého rodiče, že s podáním přihlášky nesouhlasí. Tím dochází k tomu, že ředitel školy již nemůže být v dobré víře o tom, že rodič jedná se souhlasem druhého rodiče, a tedy domněnka ve výše zmíněném ustanovení se nemůže aplikovat.

Pakliže dojde k zahájení přijímacího řízení a v jeho průběhu sdělí nejednající rodič řediteli, že s nástupem nezletilého dítěte do školy nesouhlasí (dojde tedy k vyvrácení domněnky v ustanovení § 876 odst. 3 OZ), měl by ředitel školy v první řadě vyzvat jednajícího rodiče, aby doložil souhlas druhého (nejednajícího) rodiče. Pakliže souhlas doložen nebude, pak je třeba pamatovat na to, že „*v případě nesouhlasu druhého z rodičů je řešení vzniklého rozporu zákonných zástupců na opatrovnickém soudu, ředitel mateřské školy by v žádném případě neměl být stavěn do role arbitra, či dokonce zkoumat, které z protichůdných stanovisek rodičů je v zájmu dítěte, neboť k takovému rozhodování není řediteli mateřské školy svěřena žádná*

¹⁶⁵ ROGALEWICZOVÁ, Romana. Výběr školy a rodičovská odpovědnost. *Rodinné listy*, 2016, roč. 5, č. 7-8, s. 14.

¹⁶⁶ WESTPHALOVÁ, Lenka. In KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, HRUŠÁKOVÁ, Milana, WESTPHALOVÁ, Lenka a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975)*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020, s. 820.

pravomoc.“¹⁶⁷ Dle judikatury Nejvyššího správního soudu lze přenést tento závěr i ke vzdělání poskytované základní školou.¹⁶⁸

Rozhodnutí o přihlášce bude tedy záviset na otázce, o které není ředitel školy jako správní orgán oprávněn rozhodnout.¹⁶⁹ Podle ustanovení § 57 odst. 1 písm. b) SŘ má tedy ředitel vyzvat jednoho nebo oba rodiče, aby zahájili soudní řízení v souladu s ustanovením § 877 odst. 1 OZ. Blíže o soudním řízení a jeho specifikách bude pojednáno v následující kapitole.

Ředitel zároveň v souladu s ustanovením § 64 odst. 1 písm. c) bodu 2 SŘ má přijímací řízení přerušit. Byť citované ustanovení ve SŘ hovoří o pouhé *možnosti* přerušení, v případě přijímacího řízení ke vzdělávání je dovozováno odbornou veřejností, že ředitel je *povinen* přijímací řízení přerušit.¹⁷⁰ Shodně tak stanoví i metodický materiál Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy ČR, který ředitelům v takovém případě stanoví povinnost přerušit řízení.¹⁷¹

V tomto ohledu je třeba si také uvědomit, že přijímací řízení není časově neomezené a zpravidla o něm musí být rozhodnuto do stanovených termínů, které předchází začátku školního roku.

Pokud nedojde k vydání soudního rozhodnutí nebo předběžného opatření do doby, než uplyne termín k podávání přihlášek, ředitel již o přihlášce ke školní docházce nemůže rozhodnout. Žádost se tak stane zjevně bezpředmětnou a v souladu s ustanovením § 66 odst. 1 písm. g) SŘ má být řízení zastaveno.¹⁷² Domnívám se, že toto ale nemůže platit bezvýjimečně. Může totiž nastat situace, kdy jednající rodič podá přihlášku za nezletilé dítě do školského zařízení, které bude zároveň i spádovou školou. Druhý (nejednající) rodič s tímto jednáním prvního rodiče nebude souhlasit, a následně dojde k soudnímu řízení, ve kterém do skončení přijímacího řízení soud nevydá žádné rozhodnutí, přičemž řediteli spádové školy budou tyto skutečnosti známy. Za těchto okolností jsem toho názoru, že by ředitel neměl žádost vyhodnotit jako zjevně bezpředmětnou, a měl by i tak na základě takové přihlášky rozhodnout o přijetí

¹⁶⁷ MORAVEC, Ondřej. In RIGEL a kol. *Školský zákon*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 194.

¹⁶⁸ Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 10. srpna 2021, sp. zn. 6 As 153/2020

¹⁶⁹ ŠTĚRBA, Alex. *Neshoda rodičů v otázce vzdělání dítěte z pohledu školy, resp. řízení o přijetí ke studiu*. [online] epravo.cz, 21. května 2020 [cit. 23. srpna 2022]. Dostupné na <<https://www.epravo.cz/top/clanky/neshoda-rodicu-v-otazce-vzdelani-ditete-z-pohledu-skoly-resp-řízení-o-přijetí-ke-studiu-111108.html>>.

¹⁷⁰ BAHÝLOVÁ, Lenka. In RIGEL, Filip a kol. *Školský zákon*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 295.

¹⁷¹ Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy. *Správní řízení krok za krokem – zápis k předškolnímu vzdělávání*. [online]. Edu.cz, 4. dubna 2022 [cit. 3. září 2022]. Dostupné na <https://www.edu.cz/wp-content/uploads/2022/04/Spravni_řízení_krok_za_krokem_FIN.pdf>.

¹⁷² ŠTĚRBA, Alex. *Neshoda rodičů v otázce vzdělání dítěte z pohledu školy, resp. řízení o přijetí ke studiu*. [online] epravo.cz, 21. května 2020 [cit. 24. srpna 2022]. Dostupné na <<https://www.epravo.cz/top/clanky/neshoda-rodicu-v-otazce-vzdelani-ditete-z-pohledu-skoly-resp-řízení-o-přijetí-ke-studiu-111108.html>>.

uchazeče. Školský zákon totiž klade důraz na zájem nezletilého dítěte a v ustanovení § 36 odst. 5 ŠZ dokonce počítá se situací, kdy nedojde k přihlášení nezletilého dítěte do žádné základní školy. V takovém případě bude nezletilé dítě plnit povinnou školní docházku ve spádové škole.¹⁷³ Úprava vychází z toho, že „*nečinnost zákonného zástupce nesmí být dítěti na újmu a dítěti i tak vzniká právo a zároveň povinnost školní docházky.*“¹⁷⁴ Obdobné ustanovení je zakotveno i v rámci povinného předškolního vzdělávání.¹⁷⁵ V situaci, kdy tedy dítě bude přihlášeno do spádové školy a do skončení termínu pro podání přihlášky soud nevydá žádné rozhodnutí, by i tak dle mého názoru měl ředitel spádové školy s ohledem na ustanovení § 36 odst. 5 ŠZ a ustanovení § 34a odst. 2 věta druhá ŠZ o žádosti kladně rozhodnout. Pro tento postup se vyslovil i Nejvyšší správní soud ve svém rozsudku ze dne 10. srpna 2021 pod sp. zn. 6 As 153/2020.¹⁷⁶

Naopak jiní autoři se domnívají, že správní řízení nebude nadále pokračovat podle termínů k přijímacímu řízení, ale podle výsledku soudního řízení.¹⁷⁷ S tímto dle mého názoru nelze souhlasit, neboť pokud se jedná o spádovou školu, ředitel školy by měl v souladu s výše uvedeným rozhodnout o přijetí uchazeče, a to v řádných termínech pro přijímací řízení. Situace by dle mého názoru byla odlišná, pakliže by se jednalo o jinou než spádovou školu. V takovém případě totiž řediteli školy nenáleží žádná zákonná povinnost uchazeče přijmout.¹⁷⁸ Proto se domnívám, že pokud dojde k podání přihlášky jedním z rodičů a zároveň v průběhu přijímacího řízení vyjde najevo neshoda mezi rodiči a soud do konce termínu pro podávání přihlášek nevydá ani předběžné opatření, ředitel školy se dále blíže nemusí přihláškou zabývat v tom smyslu, že řízení je přerušeno a následně by měl řízení v souladu s výše uvedeným zastavit pro bezpředmětnost. Přihláška neměla veškeré náležitosti, a zároveň se tyto nedostatky nepodařilo včas odstranit. Dítě by mělo nastoupit k povinné školní docházce ve spádové škole. Zároveň pokud by platilo, že by správní řízení pokračovalo podle výsledku soudního řízení, nepřímou by to dle mého názoru nutilo ředitele nespádové školy k tomu, aby i po uplynutí termínu, nechával jedno volné místo pro případ, že by soud následně dal souhlas k podání přihlášky. Domnívám se, že toto po řediteli nespádové školy nelze požadovat. Školská zařízení jsou omezena

¹⁷³ Spádovou školou se rozumí škola se sídlem ve školském obvodu, kde je dítě hlášeno k trvalému pobytu.

¹⁷⁴ KATZOVÁ, Pavla. *Školský zákon. Komentář*. 1. vydání. Praha: ASPI, a. s., 2008, s. 190.

¹⁷⁵ Srov. § 34a odst. 2 věta druhá ŠZ

¹⁷⁶ Nejvyšší správní soud v rozsudku ze dne 10. srpna 2021, sp. zn. 6 As 153/2020 uvedl, že: „*tím spíše pak je třeba vycházet z toho, že k povinné školní docházce je třeba přijmout i dítě, za něž žádost podá jeden z rodičů, avšak v řízení vyjde najevo, že druhý rodič s tím nesouhlasí a jeho souhlas není včas nahrazen soudním rozhodnutím.*“

¹⁷⁷ ROGALEWICZOVÁ, Romana. In ŠÍNOVÁ, Renáta, WESTPHALOVÁ, Lenka, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka a kol. *Rodičovská odpovědnost*. Praha: Leges, 2016, s. 92.

¹⁷⁸ Pro úplnost dodávám, že ředitel školy má přednostně přijímat uchazeče s místem trvalého pobytu v příslušném školském obvodu. Plyne tak z ustanovení § 36 odst. 7 ŠZ a § 34 odst. 3 ŠZ.

kapacitou, kterou by mohl ředitel naplnit již před vydáním soudního rozhodnutí, a tím tak postavit najisto ihned po ukončení přijímacího řízení, že jsou případně všechna místa zaplněna konkrétními uchazeči.

V praxi teoreticky rovněž může nastat situace, kdy každý z rodičů přihlásí dítě do jiné školy a následně oběma řediteli dojde k přijetí uchazeče. V takovém případě by dítě bylo zapsáno na obě školy. K těmto situacím by však mělo docházet minimálně, protože ředitelé škol jsou ze strany Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy ČR pro tyto situace školeni a mají pokyny, jak v těchto situacích postupovat.¹⁷⁹ Tento případ se odlišuje od předešle zmíněných především tím, že přijímací řízení je již skončeno a jsou tu pravomocná rozhodnutí o přijetí uchazeče. Jak mají rodiče v tomto případě postupovat a jak má soud rozhodnout bude rozebráno v následující kapitole.

¹⁷⁹ ROGALEWICZOVÁ, Romana. *Vzdělání dítěte* [online]. Bulletin advokacie, 17. 5. 2017, [cit. 24. srpna 2022]. Dostupné na <<http://www.bulletin-advokacie.cz/vzdelani-ditete>>.

4. Specifika řešení neshody rodičů před soudem

Cílem této kapitoly není detailně rozebrat, jak by mělo teoreticky celé řízení před soudem probíhat, ale podívat se na to, v jakém režimu by případná neshoda mezi rodiči v soudním řízení byla řešena, a upozornit na vybraná úskalí a specifika s tím související.

V souvislosti se zajišťováním vzdělání, resp. určením školského zařízení, není nikterak výjimečné, že rodiče neshodu musí řešit soudní cestou. Rodiče tak mohou učinit ještě před samotným podáním přihlášky k povinnému vzdělávání svého nezletilého dítěte, nebo během přijímacího řízení, ve kterém zpravidla k tomuto kroku budou odkázáni ze strany ředitele školy, anebo i po samotném skončení přijímacího řízení.

Zahájení případného soudního řízení ještě před samotným začátkem přijímacího řízení považují za lepší variantu, neboť je nejvyšší pravděpodobnost, že soud dojde ke svému rozhodnutí ještě před začátkem přijímacího řízení či alespoň v termínu k podávání přihlášek, a nebude hrozit, že se nezletilé dítě ocitne v nejistém postavení ohledně toho, do jakého školského zařízení má nastoupit. Rovněž může přijímací řízení proběhnout bez jakéhokoli stresu a emocí ze strany rodičů, které mohou negativně ovlivnit dítě.

4.1 Významné záležitosti, na kterých se rodiče nemohou dohodnout

Zákonodárce rozlišuje mezi významnými záležitostmi, u kterých se zásadně vyžaduje shoda obou rodičů, a záležitostmi ostatními, u kterých postačí samotné rozhodování rodičů.¹⁸⁰

V ustanovení § 877 odst. 1 OZ je stanoveno: „*nedohodnou-li se rodiče v záležitosti, která je pro dítě významná zejména se zřetelem k jeho zájmu, rozhodne soud na návrh rodiče; to platí i tehdy, vyloučil-li jeden rodič z rozhodování o významné záležitosti dítěte druhého rodiče.*“ Odstavec druhý téhož ustanovení OZ stanoví, že „*za významnou záležitost se považují zejména nikoli běžné léčebné a obdobné zákroky, určení místa bydliště a volba vzdělání nebo pracovního uplatnění dítěte.*“

Podíváme-li se na systematiku zařazení tohoto ustanovení v rámci zákona, zjistíme, že jej zákonodárce řadí do rodičovské odpovědnosti. Je třeba nicméně vycházet z toho, že se týká nejen otázek spadající pod rodičovskou odpovědnost, ale ustanovení je třeba vykládat tak, že se týká rozhodování o všech významných záležitostech týkajících se dítěte.¹⁸¹

¹⁸⁰ SCHÖN, Monika. Vztahy mezi rodiči při výkonu rodičovské odpovědnosti. *Právní rozhledy*, 2015, č. 1, s. 5-9.

¹⁸¹ WESTPHALOVÁ, Lenka. In KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, HRUŠÁKOVÁ, Milana, WESTPHALOVÁ, Lenka a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975)*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020, s. 821.

V odstavci druhém je demonstrativně vymezeno, že za významnou záležitost se mimo jiné považuje i volba vzdělání, resp. výběr školského zařízení. Obecně je tedy zapotřebí, aby se na konkrétní školské instituci zásadně shodli oba rodiče.

V souvislosti s výše uvedeným je však třeba zmínit, že existuje judikatura prvostupňových soudů, která říká, že ne každá neshoda v otázce volby konkrétního školského zařízení, je nutně podstatnou záležitostí ve smyslu ustanovení § 877 OZ. Tak například podle Okresního soudu v Trutnově pokud se školy nachází v jednom malém městě a zásadně se nijak neliší co do typu a výuky, soud nepovažuje takovou situaci za dosahující intenzity, aby o ni musel rozhodovat. Dále se Okresní soud v Českých Budějovicích vyjádřil k otázce změny mateřské školy tak, že pokud dochází k přemístění z jedné mateřské školy do jiné, která se však nachází ve stejném městě, je toto rozhodnutí plně v rukou rodiče, který má dítě ve své výlučné péči a nejedná se o významnou záležitost, která vyžaduje souhlas druhého rodiče, který nemá dítě svěřené do péče.¹⁸² Jsem toho názoru, že jsou to především rodiče dítěte, kteří by měli pro své dítě vybrat nejlepší školské zařízení a ne přenášet takovou svou odpovědnost na třetí osobu, tedy soud. Proto zmíněnou judikaturu nižších soudů, kde se rozhoduje mezi téměř identickými školními zařízeními, hodnotím kladně. Souhlasím, že v takovém případě by konečné rozhodnutí o konkrétním školském zařízení mělo náležet rodiči, který má dítě svěřené do péče. Problém ale spatřuji za situace, kdy rodiče budou mít nezletilé dítě ve střídavé péči. V takovém případě dle mého názoru nelze trvat na dohodě rodičů, neboť dohoda nemusí vůbec nastat. Pokud by soudy v takovém případě trvaly na tom, že se stále nejedná o významnou záležitost, domnívám se, že by se jednalo o *denegatio iustitiae*.

Z výše uvedeného plyne, že ne vždy se při výběru školského zařízení bude jednat o významnou záležitost, na které musí panovat mezi rodiči shoda, ale soudy budou muset vždy každý jednotlivý případ samostatně zkoumat a vyhodnocovat.

4.2 Zahájení soudního řízení

Pokud ke shodě nedojde, je na rodičích, aby případně zahájili řízení před soudem. Jak již z textace ustanovení § 877 odst. 1 OZ vyplývá, jedná se o návrhové řízení. Tuto hmotněprávní úpravu poté reflektuje i procesní úprava, když v ustanovení § 468 odst. 1 ZŘS se hovoří o tom, že řízení ve věcech pro nezletilé dítě významných, na kterých se rodiče nemohou dohodnout,

¹⁸² WESTPHALOVÁ, Lenka. In WESTPHALOVÁ, Lenka a kol. *Nástroje řešení rodičovských konfliktů*. Praha: Leges, 2021, s. 53.

lze zahájit jen na návrh zákonného zástupce.¹⁸³ Zákon tak neposkytuje právo na zahájení tohoto řízení samotnému nezletilému dítěti.¹⁸⁴

Jedná se o nesporné řízení ve věcech péče o nezletilé podle ustanovení § 466 písm. j) ZŘS, které je ovládáno vyšetřovací zásadou.¹⁸⁵

Podle judikatury by soudní řízení mělo být zahájeno s dostatečným časovým předstihem, neboť soudy zastávají názor, že „*Nedohodnou-li se rodiče na tom, do jaké základní školy nastoupí jejich dítě, měl by ten z rodičů, který navrhuje zapsat dítě do spádové základní školy (tj. školy, v jejímž správním obvodu má dítě trvalý pobyt), podat k soudu návrh na nahrazení souhlasu druhého rodiče s podáním přihlášky k zápisu do základní školy s takovým časovým předstihem, aby v době zápisu do první třídy základní školy bylo k dispozici soudní rozhodnutí, které by souhlas nesouhlasícího rodiče s podáním přihlášky nahradilo.*“¹⁸⁶

V současné právní úpravě spatřuji problém, neboť nereflektuje možnou situaci, že rodiče k zahájení soudního řízení vůbec nepřistoupí a nebude tak postaveno najisto, ve které školském zařízení má nezletilé dítě zahájit svou povinnou školní docházku.

Dle mého názoru je předešle zmíněné v rozporu s požadavkem nejlepšího zájmu dítěte. Dítě se ocitá v nejistém postavení a začátek jeho povinného budoucího vzdělávání je plně v rukou rodičů, mezi kterými panuje neshoda. Podle platné právní úpravy je pouze a jen na nich, zda zahájí soudní řízení či nezahájí. Může tak dojít k tomu, že dítě ačkoli je věkově a rozumově způsobilé zahájit povinnou školní docházku, povinnou školní docházku nezahájí, a to jen z toho důvodu, že se jeho rodiče nebyli schopni domluvit na konkrétním školském zařízení a nezahájili řízení před soudem.

S ohledem na to, že dítě by nemělo být obětí neshody svých rodičů, se domnívám, že je třeba, aby došlo k novelizaci předmětných ustanovení, a to tak, že návrh bude moci za nezletilé dítě podat i OSPOD, či aby bylo od návrhovosti upuštěno a bylo umožněno řízení zahájit i ze strany soudu *ex officio*.

¹⁸³ Srov. § 468 odst. 1 ZŘS

¹⁸⁴ HROMADA, Miroslav. In SVOBODA, Karel a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020, s. 1021.

¹⁸⁵ WESTPHALOVÁ, Lenka. In KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, HRUŠÁKOVÁ, Milana, WESTPHALOVÁ, Lenka a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975)*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020, s. 826.

¹⁸⁶ Rozsudek Krajského soudu v Praze ze dne 18. dubna 2013, sp. zn. 28 Co 158/2013

4.3 Předběžné opatření

Jelikož celé soudní řízení může probíhat delší dobu a ke konečnému pravomocnému rozhodnutí může soud dospět až po několika měsících, je potřeba, aby byla otázka konkrétního školského zařízení řešena soudem předběžným opatřením. Předběžné opatření lze nařídit, je-li třeba zatímně upravit poměry účastníků, nebo pakliže by byl výkon rozhodnutí ohrožen.¹⁸⁷

Je třeba zdůraznit, že dle judikatury Ústavního soudu předběžné opatření „*neslouží k tomu, aby sám o sobě vyřešil sporné vztahy účastníků, jakkoli by takové vztahy měly pro oba či jednoho z nich závažné následky, neboť jde o potřebu zatímní úpravy poměrů do doby konečného rozhodnutí ve věci samé, přičemž soud při posouzení návrhu na nařízení předběžného opatření nesmí takové konečné rozhodnutí předjímat (prejudikovat)*.“¹⁸⁸ Právě v tom, že soud nesmí nařízením předběžného opatření předjímat konečné rozhodnutí, může být problém, neboť pakliže soud určí, do které školy má dítě prozatím nastoupit, dítě si již začne zvykat na nové prostředí, začne si hledat kamarády, začleňovat se do kolektivu a celkově utvářet sociální vazby. Pokud by se soud následně v konečném rozhodnutí vyslovil pro jiné školské zařízení, dítě by bylo nuceno podrobit se změně, což pro něj může znamenat stres, nejistotu a vyčlenění z prostředí, na které si již začalo postupně zvykat či již zvyklo.¹⁸⁹

Z výše uvedeného vyplývá, že soud vydáním předběžného opatření svým způsobem předjímat konečné rozhodnutí, přičemž bude-li následně chtít rozhodnout jinak, je zapotřebí, aby důkladně zvážil dopady odchýlení na nezletilé dítě, a rovněž zda ono odchýlení bude v nejlepším zájmu dítěte.

S ohledem na předešle zmíněné by soud v první řadě měl zvážit, zda je opravdu nutné, aby k vydání předběžného opatření přistoupil, resp. zda stihne nebo nestihne vydat pravomocné rozhodnutí ve věci samé do okamžiku, kdy má dítě nastoupit k povinné školní docházce. Na jedné straně zde totiž riskuje, že svým předběžným opatřením bude prejudikovat budoucí soudní rozhodnutí, na straně druhé zde ale řeší otázku nejistého postavení nezletilého dítěte, u kterého by mohlo potencionálně hrozit, že včas nezahájí povinnou školní docházku. Ačkoli jsem zastáncem toho, že soud by měl v těchto případech k předběžnému opatření přistupovat zdrženlivě, jsem toho názoru, že pokud soud dospěje k tomu, že je v zájmu nezletilého, aby včas nastoupil k povinné školní docházce, předběžné opatření by měl vydat i za cenu toho, že tím pravděpodobně prejudikuje konečné rozhodnutí.

¹⁸⁷ Srov. § 74 OSŘ

¹⁸⁸ Usnesení Ústavního soudu ze dne 5. února 2009, sp. zn. III. ÚS 110/09

¹⁸⁹ ROGALEWICZOVÁ, Romana. Výběr školy a rodičovská odpovědnost. *Rodinné listy*, 2016, roč. 5, č. 7-8, s. 14.

V souvislosti s předběžným opatřením se pojí i problematika jistoty, kterou musí navrhovatel složit. Ačkoliv Krajský soud v Praze judikoval, že pokud navrhuje jeden z rodičů v řízení o významné záležitosti dítěte vydání předběžného opatření, navrhuující rodič není povinen složit jistotu,¹⁹⁰ Ústavní soud na toto rozhodnutí reagoval a judikoval následovně: „*Byť jde v uvedeném řízení o to, aby byl v zájmu nezletilého dítěte rozhodnut určitý spor mezi rodiči, nelze přehlédnout, že zákonodárce v případě těchto sporů neshledal takovou míru veřejného zájmu, která by opodstatňovala zásahy státu do výkonu rodičovské odpovědnosti z moci úřední, tedy bez návrhu některého z rodičů. Právě proto lze toto řízení zahájit pouze na návrh rodiče a jen na jeho návrh lze také nařídít předběžné opatření. Takovéto odlišení od některých jiných řízení ve věcech péče soudu o nezletilé má své opodstatnění, které lze vyjádřit tím, že v případě řízení podle § 466 písm. j) zákona o zvláštních řízeních soudních je míra ohrožení zájmů nezletilého dítěte při přetrvávajícím sporu rodičů výrazně nižší, než jak je tomu třeba v již zmíněných věcech péče o nezletilé dítě, jeho výživy, styku s rodiči či obecně rodičovské odpovědnosti.*“¹⁹¹ Nelze si tedy nevšimnout, že kvůli současné právní úpravě, která vyžaduje, aby řízení o významné záležitosti bylo zahájeno výlučně na návrh rodiče, je zapříčiněno, že v takovém případě musí být složena ze strany rodiče, který navrhuje předběžné opatření, jistota. Toto leckdy může být pro rodiče překážka, která ve svém důsledku může znamenat, že postavení dítěte nebude ani prozatímně vyřešeno a dítě tak nezačne plnit svou povinnou školní docházku. Nesouhlasím s Ústavním soudem co do názoru, že *míra ohrožení zájmů nezletilého dítěte při přetrvávajícím sporu rodičů je výrazně nižší, než jak je tomu třeba ve věcech péče o nezletilé dítě, jeho výživy, styku s rodiči či obecně rodičovské odpovědnosti*. Domnívám se, že otázka budoucího vzdělávání nezletilého dítěte má pro dítě v dnešním světě důležité postavení a že ohrožení zájmu zde není výrazně nižší. Právě i z tohoto důvodu by dle mého názoru řízení o významné záležitosti podle ustanovení § 466 písm. j) ZŘS nemělo záviset pouze na tom, zda toto řízení zahájí, resp. nezahájí výlučně rodič, od čehož se následně odvíjí i to, zda rodiči, který navrhuje v řízení předběžné opatření a snaží se, aby postavení nezletilého dítěte bylo alespoň předběžně řešeno, bude uložena povinnost složit jistotu, či nikoli.

¹⁹⁰ Usnesení Krajského soudu v Praze ze dne 9. října 2017, sp. zn. 32 Co 369/2017

¹⁹¹ Usnesení Ústavního soudu ze dne 28. dubna 2020, sp. zn. II. ÚS 3887/19, bod 27

4.4 Jednání

V souvislosti s průběhem jednání je třeba poukázat na skutečnost, že dle ustanovení § 116 odst. 1 OSŘ, je jednání veřejné. Druhý odstavec zmíněného ustanovení hovoří o tom, v jakých případech může být veřejnost vyloučena.

Byť veřejnost jednání zaručuje kontrolu celého soudního rozhodování a úprava v ustanovení § 116 OSŘ plně reflektuje úpravu v článku 6 EÚLP a článku 38 LZPS, které shodně uvádí, že má každý právo na to, aby jeho věc byla veřejně projednána, nedomnívám se, že je současná úprava v oblasti rodiněprávních řízení nastavena zcela správně.

V českém právním řádě najdeme i případ, kdy je jednání neveřejné. Je tomu tak v řízení o pozůstalosti.¹⁹² Zákonodárce zde tak upřednostnil zájem na ochraně práv účastníků řízení a jejich soukromí před právem na veřejné projednání, resp. na spravedlivý proces.

Není nikterak překvapující, že v rodiněprávních řízení mají účastníci zájem na tom, aby celá věc proběhla bez přítomnosti třetích osob a nebylo tak poodkryto a nahlédnuto do jejich rodinného života třetími osobami. Zákonodárci v sousedních státech tuto skutečnost reflektují a rodiněprávní řízení na území jejich států probíhají neveřejně.¹⁹³ Domnívám se, že v rodiněprávních řízeních takový zájem lze upřednostnit před kontrolou soudnictví a právem na projednání věci veřejně stejně tak, jako zákonodárce učinil v úpravě pozůstalostního řízení, a proto se přikláním k tomu, že řízení ve věcech rodiněprávních by měla být neveřejná. Na mém názoru nic nemění fakt, že v otázce výběru školského zařízení zpravidla nebude probírán intimní život rodičů a obdobné soukromé záležitosti. I tak mohou během řízení vyplynout na povrch záležitosti, u kterých mají účastníci řízení zájem na tom, aby zůstaly před veřejností neodkryty.

Dále v souvislosti s jednáním je třeba poukázat na úpravu *tzv. jiného soudního roku*, který byl do českého právního řádu zakotven s účinností od 1. ledna 2014. Konkrétně jej upravuje ustanovení § 18 ZŘS. Jedná se o institut, který umožňuje soudu, aby se projednání záležitosti konalo v jiných prostorách, než je soudní síň, a podle zvláštních pravidel, a to i bez přítomnosti veřejnosti.¹⁹⁴ Soudce tak může při jiném soudním roku vyloučit veřejnost. Nicméně pokud zákon vyžaduje, aby řízení probíhalo s jednáním, nemůže soudce jiným soudním rokem jednání

¹⁹² Srov. § 98 an. ZŘS

¹⁹³ ŠÍNOVÁ, Renáta. In ŠÍNOVÁ, Renáta, WESTPHALOVÁ, Lenka, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka a kol. *Rodičovská odpovědnost*. Praha: Leges, 2016, s. 247-248.

¹⁹⁴ SVOBODA, Karel. In SVOBODA, Karel a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020, s. 32.

nahradiť, a proto vždy musí v řízení ve věcech péče soudu o nezletilé proběhnout ústní jednání, které je dle aktuální právní úpravy veřejné.¹⁹⁵

Dle mého názoru je institut jiného soudního roku prospěšný, neboť umožňuje celou záležitost projednat mimo soudní budovu. Právě toto může být pro rodiče, ale především i pro samo nezletilé dítě, méně stresující prostředí. Zároveň je umožněno celou záležitost projednat méně formálně. Současná právní úprava však tento zdařilý počín zákonodárce ale ne plně zrcadlí. Je tomu tak právě z toho důvodu, že zákonodárce uzákonil, že ve věcech péče soudu o nezletilé musí být vedeno vždy jednání, které je veřejné.¹⁹⁶

Domnívám se tedy, že předmětná úprava by měla projít novelizací. Konkrétně by zákonodárce měl stanovit, že jednání ve věcech péče soudu o nezletilé jsou neveřejná, případně by měl zakotvit, že v řízeních ve věci péče soudu o nezletilé soud nemusí nařizovat jednání, které by bylo možné nahradit jiným soudním rokem. Tento krok by dle mého názoru vedl i k urychlení celého řízení.

4.5 Rozhodnutí soudu

Soudu je stanovena v ustanovení § 471 odst. 2 ZŘS povinnost rozhodnout ve věcech péče soudu o nezletilé s největším urychlením. Pakliže nastanou důvody zřetele hodné, soud má vydat rozhodnutí do 6 měsíců od zahájení řízení. Pokud tak neučiní, soud je povinen v odůvodnění uvést, proč tuto lhůtu nedodržel.¹⁹⁷

Zákonodárce tak zdůrazňuje, že je třeba řízením ve věcech péče soudu o nezletilé přikládat časovou prioritu, neboť jde o oblast, ve které často plynutí času může mít nenapravitelné následky. Toto je zakotveno i na mezinárodní úrovni, když obdobně hovoří i článek 7 Evropské úmluvy o výkonu práv dětí.^{198, 199}

Lhůta šesti měsíců je svou povahou lhůtou pořádkovou. Její překročení musí soud *pouze* vysvětlit v odůvodnění a jejím uplynutím nenastávají žádné přímé následky.²⁰⁰

¹⁹⁵ ŠÍNOVÁ, Renáta. In ŠÍNOVÁ, Renáta, WESTPHALOVÁ, Lenka, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka a kol. *Rodičovská odpovědnost*. Praha: Leges, 2016, s. 246.

¹⁹⁶ Srov. § 19 ZŘS

¹⁹⁷ Srov. § 471 odst. 2 ZŘS

¹⁹⁸ Čl. 7 Evropské úmluvy o výkonu práv dětí zní: „V řízení, které se týká dítěte, je soudní orgán povinen konat rychle, aby nedošlo ke zbytečným průtahům. K tomu musí směřovat i procesní předpisy zabezpečující rychlý výkon rozhodnutí. V naléhavých případech musí mít soudní orgán pravomoc vydat rozhodnutí, jež jsou vykonatelná okamžitě.“

¹⁹⁹ HROMADA, Miroslav. In SVOBODA, Karel a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020, s. 1044.

²⁰⁰ Tamtéž

Rodiče by měli být obezřetní a uvědomit si, že případné soudní řízení nebude záležitostí, která by byla vyřešena v rámci několika dní či týdnů, a že se celá záležitost může protáhnout i na několik měsíců. V souvislosti s tím by si měli uvědomit, že se může stát, že soud nestihne vydat pravomocné meritorní rozhodnutí, které by postavení nezletilého dítěte stavilo najisto, včas.

I z tohoto důvodu se domnívám, že by rodiče měli upřednostnit některý z alternativních prostředků k soudnímu řízení, typicky rodinnou mediaci, která v samotném výsledku může být rychlejším řešením. Mediaci lze doporučit i z toho důvodu, že tlumí napjaté vztahy mezi rodiči a podporuje mezi nimi vztahy do budoucna.²⁰¹

Je důležité si uvědomit, o čem samotným bude soud rozhodovat. Vzhledem k tomu, že je to ředitel jako správní orgán, kterému přísluší rozhodnout o tom, jestli nezletilé dítě bude přijato k povinné školní docházce, nepřísluší o této otázce rozhodovat soudu. Soud pouze poskytne souhlas k podání žádosti o přijetí.²⁰²

Toto však jen za situace, kdy ještě nedošlo k pravomocnému rozhodnutí o přijetí dítěte k povinné školní docházce. Krajský soud v Praze ve svém rozsudku uvedl: „*Bylo-li však už ve dvou různých školách dítě přijato pravomocným rozhodnutím ředitele ve správním řízení k povinné školní docházce, lze neshodu mezi rodiči odstranit jen tak, že bude soudem výslovně rozhodnuto, ve které škole nezletilé dítě zahájí školní docházku, protože nahrazení souhlasu druhého rodiče s podáním přihlášky k povinné školní docházce již nepřipadá v úvahu.*“²⁰³ Rozsudek soudu se následně stane podkladem pro žádost o přestup do jiné školy.²⁰⁴

Bude tak na rodičích, aby si uvědomili, v jaké fázi se zrovna nachází – tedy jestli ve fázi, kdy už došlo k pravomocnému rozhodnutí ze strany ředitele školy, či ve fázi, kdy k tomuto pravomocnému rozhodnutí ještě nedošlo, a tomu i uzpůsobili svůj návrh toho, čeho se po soudu domáhají.

Ústavní soud ve svém nálezu stanovil, že pakliže dojde k tomu, že soud má určit, do které školy má nezletilé dítě nastoupit k povinné školní docházce, nelze toto místo školní docházky označit pouze obvodem města nebo okresu, ale je třeba, aby určení místa plnění školní docházky bylo přesné.²⁰⁵

²⁰¹ ROGALEWICZOVÁ, Romana. *Dítě v rodičovském konfliktu. Jak zůstat dobrým rodičem i po rozchodu*. Praha: Leges, 2019, s. 246.

²⁰² KOVÁŘOVÁ, Daniela. Spor rodičů o volbu školy dítěte. *Rodinné listy*, 2016, roč. 5, č. 5, s. 39.

²⁰³ Rozsudek Krajského soudu v Praze ze dne 18. dubna 2013, sp. zn. 28 Co 158/2013

²⁰⁴ Rozsudek Krajského soudu v Hradci Králové ze dne 10. listopadu 2021, sp. zn. 18 Co 163/2021

²⁰⁵ Nález Ústavního soudu ze dne 3. března 2021, sp. zn. II ÚS 1338/20-3, bod 20

Závěr

Problematika určení školského zařízení jako součást povinností a práv spadajících pod rodičovskou odpovědnost, je důležitou součástí života nezletilého dítěte. Rodiče by měli chtít pro své dítě to nejlepší, tudíž i vybrat nejlepší možné školské zařízení, které bude plně v souladu s nejlepším zájmem dítěte.

Jak jsem v práci uvedla, celá problematika s sebou nese v souvislosti s aktuální právní úpravou řadu problémů a přesahuje i do oblasti veřejnoprávní, konkrétně do oblasti správního práva.

Při vybírání školského zařízení by rodiče měli postupovat ve vzájemné shodě. Jak již ale z práce vyplývá, ne vždy tomu tak v praxi bude. Neshoda může vyjít najevo ještě před samotným zahájením přijímacího řízení nebo až v jeho průběhu. Tak či onak bude muset být soudní řízení zahájeno na návrh jednoho z rodičů. Právě v tomto spatřuji nedostatek současné platné a účinné právní úpravy. Zákonodárce považuje otázku určení školského zařízení za významnou záležitost, nicméně na druhou stranu ji nepovažuje až za natolik významnou, aby mohlo být soudní řízení zahájeno i bez návrhu nebo aby případný návrh mohl podat za nezletilé dítě například OSPOD. Nezletilé dítě tak staví do nejistého postavení, neboť je plně v rukou rodiče, zda takové řízení zahájí či nezahájí, a tím tak hrozí, že nezletilé dítě nenastoupí včas k povinné školní docházce. Jak bylo v práci uvedeno, na toto úzce navazuje i problematika toho, zda rodiči bude uloženo případné složení jistoty. V budoucnu by tak dle mého názoru mělo dojít k novelizaci příslušných ustanovení, které s touto problematikou souvisí.

Řízení může být zahájeno rodičem i z popudu ředitele školy, který pokud vyjde neshoda mezi rodiči v průběhu přijímacího řízení na povrch, má odkázat rodiče k návrhu na zahájení soudního řízení. Neshoda vyjde zpravidla najevo tak, že druhý (nejednající) rodič takovou okolnost řediteli školy sdělí. Výše zmíněné bude důsledkem problematické právní úpravy obsažené ve školském zákoně, neboť ten nereflakuje, že nezletilé dítě má zpravidla dva rodiče, a tedy i dva zákonné zástupce. Školský zákon tak upravuje, že na přihlášce postačí jen jeden z podpisů zákonného zástupce. Tuto úpravu považuji za obzvláště problematickou, neboť pokud by takové úpravy nebylo a školský zákon stanovil, že na přihlášce je třeba podpisů obou rodičů, k soudnímu řízení by v některých případech nemuselo vůbec docházet. Na rodiče by byl kladen větší tlak, aby se na konkrétním školském zařízení dohodli. Zároveň by se tak nezbavovali odpovědnosti za výběr školského zařízení tím, že tento finální výběr ponechají v rukou třetí osoby, tedy soudu. Byť by případná novelizace neznamenal, že soudní řízení by vůbec neprobíhala, mohlo by alespoň dojít k jejich redukci nebo by alespoň neshoda vyšla

najevo ještě před samotným přijímacím řízením. Soud by tak měl více času na to, aby meritorně rozhodl a mohl se vyvarovat vydání předběžného opatření, které jak práce ukázala, je rovněž v této oblasti problematické.

Jak bylo v práci uvedeno, je to právě čas, který v celé situaci hraje důležitou roli. Byť mají soudy v řízení ohledně určení školského zařízení jednat s největším urychlením a zákon stanoví pro takové rozhodnutí i lhůtu šesti měsíců, nelze přehlížet skutečnost, že se jedná o lhůtu pořádkovou a leckdy nebude v silách soudu meritorně rozhodnout do doby, než dojde k ukončení podávání přihlášek. V takovém případě okolnosti nutí soud použít již zmíněné předběžné opatření, které, jak bylo rozebráno, je svou povahou problematické a jeho vydáním svým způsobem soud zpravidla předvídá konečné meritorní rozhodnutí. Soud tak musí pečlivě vážit mezi tím, zda vydá předběžné opatření či naopak jej nevydá. Pokud předběžné opatření nevydá, staví nezletilé dítě do nejistého postavení. Soud tím riskuje, že následné meritorní rozhodnutí pravděpodobně nenabyde právní moci před skončením přijímacího řízení, a tudíž nezletilé dítě nenastoupí k povinné školní docházce ve školním roce, ve kterém by za normálních okolností nastoupit mělo.

Práce rovněž ukázala, že soudní řízení nemusí být tím nejvhodnějším řešením i z toho hlediska, že současná právní úprava zní, že musí proběhnout alespoň jedno jednání ve věci, které je veřejné. Byť zákonodárce umožňuje využít soudu institut jiného soudního roku, ze kterého lze vyloučit veřejnost, s ohledem na současnou právní úpravu není možné toho institutu samostatně využít, neboť je nezbytné, aby v téže věci proběhlo veřejné jednání. Není nikterak překvapivé, že v rodiněprávních řízeních mají účastníci zájem na tom, aby záležitosti týkající se jejich rodinného života byly řešeny izolovaně od veřejnosti a jejich soukromí tak zůstalo veřejnosti neodkryto. Zákonodárce tuto skutečnost ale nereflektuje. Domnívám se, že by i zde mělo dojít k novelizaci předmětných ustanovení, a to konkrétně v tom duchu, že bude upuštěno od požadavku veřejného jednání v těch případech, kdy namísto toho může být využito institutu jiného soudního roku, nebo bude umožněno soudu konat jednání neveřejně stejně tak, jako je tomu v pozůstalostních řízeních.

S ohledem na výše uvedené mám za to, že řešení neshody rodičů o výběru školského zařízení by bylo lepší řešit v rámci alternativních způsobů k soudnímu řízení, které však nebyly řešeny prostřednictvím této práce. Soudní řízení mimo již zmíněná úskalí s sebou nese totiž i skutečnost, že v očích samotných rodičů, dítěte, ale i veřejnosti, zdůrazňuje neshodu a tím tak evokuje boj rodičů. Pakliže se celá situace dostane až do soudní síně, takto formální prostředí může působit na rodiče tím způsobem, že si budou chtít za každou cenu prosadit svůj názor ohledně školského zařízení. Tato chťič může způsobit nejen další neshody mezi rodiči dítěte,

ale také může zapříčinit, že rodiče o sobě navzájem nebudou hovořit před dítětem s úctou a s respektem, a může dojít v očích dítěte ke znevážení druhého rodiče rodičem prvním. Rovněž pokud dojde k soudnímu rozhodnutí, které fakticky dá zapravdu jednomu z rodičů, staví tak jednoho rodiče do role vítěze a druhého do role poraženého, což ve svém důsledku opět nemusí prospívat budoucím vztahům mezi rodiči navzájem a mezi konkrétním rodičem a dítětem. Domnívám se, že téměř všemu předešle zmíněnému by se dalo předejít, pokud by rodiče namísto soudního řízení zvolili například rodinnou mediaci nebo například vyhledali rodinnou terapii.

Jak bylo v práci uvedeno, nezletilé dítě má v průběhu celého procesu své vlastní jedinečné postavení a náleží mu participační práva. Rodiče by při celém procesu výběru vhodného školského zařízení neměli zapomínat, že jejich nezletilé dítě není pouhým objektem, ale že na něj právní řád nahlíží jako na samostatný subjekt práv. Právě z tohoto důvodu má dítě při výběru školského zařízení participační práva. Míra jejich uplatnění je odvislá od věku a rozumové vyspělosti dítěte. Rodiče by si však měli uvědomit, že mezi participační práva dítěte nenáleží pouze sdělení názoru nezletilým, ale rovněž i právo být informováno. Pokud tedy rodiče vyhodnotí, že nezletilé dítě ještě není schopno formulovat svůj názor, měli by ho alespoň s ohledem na jeho věk a rozumovou vyspělost informovat o výběru školského zařízení. Jako vodítko pro rodiče ohledně věkové hranice a rozumové vyspělosti by mohly posloužit výše zmíněné závěry z judikatury Ústavního soudu.

Seznam použitých zdrojů

Monografie

1. KŘIVÁČKOVÁ, Jana, HAMULÁKOVÁ, Klára, TINTĚRA, Tomáš a kol. *K pojetí člověka a věci v novém soukromém právu*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2015, 241 s.
2. NOVOTNÝ, Petr a kol. *Nový občanský zákoník. Rodinné právo*. 1. vydání. Praha: Grada, 2014, 200 s.
3. ŠÍNOVÁ, Renáta a kol. *Pocta Milaně Hrušákové*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2022, 408 s.
4. ŠÍNOVÁ, Renáta, ŠMÍD, Ondřej, JURÁŠ, Marek a kol. *Aktuální problémy rodinněprávní regulace: rodičovství, výchova a výživa nezletilého*. Praha: Leges, 2013, 302 s.
5. ŠÍNOVÁ, Renáta, WESTPHALOVÁ, Lenka, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka a kol. *Rodičovská odpovědnost*. Praha: Leges, 2016, 350 s.
6. ŠMÍD, Ondřej, DEMJANOVÁ, Radka a kol. *Povinnosti a práva rodičů k dětem*. Praha: Leges, 2017, 232 s.
7. RADVANOVÁ, Senta a kol. *Rodina a dítě v novém občanském zákoníku*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2015, 213 s.
8. ROGALEWICZOVÁ, Romana. *Dítě v rodičovském konfliktu. Jak zůstat dobrým rodičem i po rozchodu*. Praha: Leges, 2019, 288 s.
9. WESTPHALOVÁ, Lenka a kol. *Nástroje řešení rodičovských konfliktů*. Praha: Leges, 2021, 336 s.

Komentáře

1. HRUŠÁKOVÁ, Milana a kol. *Zákon o rodině. Zákon o registrovaném partnerství. Komentář*. 4. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, 558 s.
2. HRUŠÁKOVÁ, Milana, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, WESTPHALOVÁ, Lenka a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655-975)*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, 1392 s.
3. KATZOVÁ, Pavla. *Školský zákon: komentář*. 1. vydání. Praha: ASPI, 2008, 800 s.
4. KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, HRUŠÁKOVÁ, Milana, WESTPHALOVÁ, Lenka a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975)*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020, 1250 s.

5. MELZER, Filip, TÉGL, Petr a kol. *Občanský zákoník: velký komentář. Svazek IV. § 655-975*. Praha: Leges, 2016, 2064 s.
6. POTĚŠIL, Lukáš a kol. *Správní řád. 2. vydání*. Praha: C. H. Beck, 2020, 920 s.
7. RIGEL, Filip a kol. *Školský zákon. 1. vydání*. Praha: C. H. Beck, 2014, 848 s.
8. SVOBODA, Karel a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. 2. vydání*. Praha: C. H. Beck, 2020, 1160 s.
9. ŠVESTKA, Jiří a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek II*. Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2014, 752 s.

Odborné časopisy

1. KAISEROVÁ, Veronika. Spory rodičů o volbu základní školy dítěte. *Právo a rodina*, 2014, č. 3, s. 20-23.
2. KOVÁŘOVÁ, Daniela. Spor rodičů o volbu školy dítěte. *Rodinné listy*, 2016, roč. 5, č. 5, s. 39-40.
3. ROGALEWICZOVÁ, Romana. Interdisciplinární spolupráce při řešení rodičovských konfliktů. *Bulletin advokacie*, 2017, č. 12, s. 35-42.
4. ROGALEWICZOVÁ, Romana. Výběr školy a rodičovská odpovědnost. *Rodinné listy*, 2016, roč. 5, č. 7-8, s. 11-15.
5. SCHÖN, Monika. Rodičovská odpovědnost v novém občanském zákoníku. *Acta Iuridica Olomucensia*, 2014, Vol. 9, Supplementum 6: Rodičovská odpovědnost, s. 33-47.
6. SCHÖN, Monika. Vztahy mezi rodiči při výkonu rodičovské odpovědnosti. *Právní rozhledy*, 2015, č. 1, s. 5-9.
7. WESTPHALOVÁ, Lenka. Zbavení rodičovské odpovědnosti soudem. *Rodinné listy*, 2016, roč. 5, č. 7-8, s. 36-39.
8. WESTPHALOVÁ, Lenka, ROGALEWICZOVÁ, Romana. Práva dítěte v rodičovském konfliktu. *Právní rozhledy*, 2016, roč. 24, č. 19, s. 660-666.

Legislativní akty

1. Císařský patent č. 946/1811 ř.z., obecný zákoník občanský, ve znění zákona č. 69/1916 ř.z.
2. Listina základních práv a svobod, vyhlášená pod č. 2/1993 Sb., ve znění pozdějších předpisů

3. Sdělení Ministerstva zahraničních věcí o přijetí Evropské úmluvy o výkonu práv dětí, vyhlášené pod č. 54/2001 Sb. m. s., ve znění pozdějších předpisů
4. Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod a Protokolů na tuto Úmluvu navazujících, vyhlášená pod č. 209/1992 Sb., ve znění pozdějších předpisů
5. Úmluva o právech dítěte, vyhlášená pod č. 104/1991 Sb., ve znění pozdějších předpisů
6. Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů
7. Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů
8. Zákon č. 500/2004 Sb., správní řád, ve znění pozdějších předpisů
9. Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání, ve znění pozdějších předpisů
10. Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů
11. Zákon č. 91/1998 Sb., zákon, kterým se mění a doplňuje zákon č. 94/1963 Sb., o rodině, ve znění pozdějších předpisů, a o změně a doplnění dalších zákonů
12. Zákon č. 265/1949 Sb., ve znění zákona č. 46/1959 Sb., účinném ke dni 31. března 1964
13. Zákon č. 94/1963 Sb., zákon o rodině, ve znění zákona č. 401/2012 Sb., účinném ke dni 31. prosince 2013
14. Zákon č. 292/2013 Sb., zákon o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších předpisů
15. Zákon č. 359/1999 Sb., zákon o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů

Internetové zdroje

1. CIBIENOVÁ, Markéta. *Zásahy do rodičovské odpovědnosti* [online]. Bulletin-advokacie.cz, 23. září 2016 [cit. 17. srpna 2022]. Dostupné na <<http://www.bulletin-advokacie.cz/zasahy-do-rodicovske-odpovednosti#ftn18>>.
2. *Důvodová zpráva k návrhu občanského zákoníku* [online]. Obcanskyzakonik.justice.cz [cit. 18. srpna 2022]. Dostupné na <<http://obcanskyzakonik.justice.cz/images/pdf/Duvodova-zprava-NOZ-konsolidovana-verze.pdf>>.
3. JÍLEK, Dalibor, POŘÍZEK, Pavel. *Pobyt cizinců: vybrané právní problémy*. Brno: Kancelář veřejného ochránce práv, 2014, s. 315-316 [online]. Ochrance.cz [cit. 16. srpna 2022]. Dostupné na <https://www.ochrance.cz/fileadmin/user_upload/Publikace/Pobyt_cizincu_2013.pdf>

4. Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy. *Správní řízení krok za krokem – zápis k předškolnímu vzdělávání*. [online]. Edu.cz, 4. dubna 2022 [cit. 3. září 2022]. Dostupné na https://www.edu.cz/wp-content/uploads/2022/04/Spravni_rizeni_krok_za_krokem_FIN.pdf.
5. PETROV, Jan, VÝTISK, Michal, BERAN, Vladimír a kol. *Občanský zákoník*. 2. vydání (1. aktualizace). Praha: C. H. Beck, 2022. [cit. 20. srpna 2022]. Dostupné na www.beckonline.cz.
6. ROGALEWICZOVÁ, Romana. *Vzdělání dítěte* [online]. Bulletin advokacie, 17. 5. 2017, [cit. 15. srpna 2022]. Dostupné na <http://www.bulletin-advokacie.cz/vzdelani-ditete>.
7. ŠTĚRBA, Alex. *Neshoda rodičů v otázce vzdělání dítěte z pohledu školy, resp. řízení o přijetí ke studiu*. [online] epravo.cz, 21. května 2020 [cit. 23. srpna 2022]. Dostupné na <https://www.epravo.cz/top/clanky/neshoda-rodicu-v-otazce-vzdelani-ditete-z-pohledu-skoly-resp-rizeni-o-prijeti-ke-studiu-111108.html>.

Judikatura

1. Nález Ústavního soudu ze dne 15. března 2016, sp. zn. III. ÚS 2298/15
2. Nález Ústavního soudu ze dne 31. prosince 2018, sp. zn. II. ÚS 2344/18-3
3. Nález Ústavního soudu ze dne 20. ledna 2015, sp. zn. II ÚS 2919/14
4. Nález Ústavního soudu ze dne 15. března 2016, sp. zn. III. ÚS 2298/15
5. Nález Ústavního soudu ze dne 26. července 2016, sp. zn. I. ÚS 153/16
6. Nález Ústavního soudu ze dne 9. ledna 2018, sp. zn. IV. ÚS 3749/17
7. Nález Ústavního soudu ze dne 13. března 2012, sp. zn. II. ÚS 3765/11-2
8. Nález Ústavního soudu ze dne 10. dubna 2018, sp. zn. IV. ÚS 827/18
9. Nález Ústavního soudu ze dne 26. května 2014, sp. zn. I. ÚS 2482/13
10. Nález Ústavního soudu ze dne 3. března 2021, sp. zn. II ÚS 1338/20-3
11. Rozsudek Krajského soudu v Hradci Králové ze dne 10. listopadu 2021, sp. zn. 18 Co 163/2021
12. Rozsudek Krajského soudu v Praze ze dne 18. dubna 2013, sp. zn. 28 Co 158/2013
13. Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 29. března 2012, sp. zn. 30 Cdo 1686/2011
14. Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 12. února. 2019, sp. zn. 24 Cdo 3460/2018-II
15. Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 28. června 2011, sp. zn. 21 Cdo 3909/2010
16. Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 26. dubna 2012, sp. zn. 30 Cdo 3430/2011

17. Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 28. července 2005, č. j. 5 Afs 151/2004-73
18. Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 15. prosince 2021, sp. zn. 2 As 35/2021-40
19. Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 10. srpna 2021, sp. zn. 6 As 153/2020
20. Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 31. března 2016, sp. zn. 4 As 280/2015-36
21. Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 10. srpna 2021, sp. zn. 6 As 153/2020
22. Usnesení Krajského soudu v Praze ze dne 9. října 2017, sp. zn. 32 Co 369/2017
23. Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 30. srpna 2006, sp. zn. 30 Cdo 2873/2005
24. Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 10. prosince 2008, sp. zn. 30 Cdo 5057/2008
25. Usnesení Ústavního soudu ze dne 28. dubna 2020, sp. zn. II. ÚS 3887/19
26. Usnesení Ústavního soudu ze dne 5. února 2009, sp. zn. III. ÚS 110/09

Abstrakt

Práce se zabývá zajišťováním vzdělání dítěte jako součástí rodičovské odpovědnosti se zaměřením na určení školského zařízení v případech, kdy se rodiče na výběru konkrétního školského zařízení nemohou dohodnout.

Nejprve je obecně pojednáno o institutu rodičovské odpovědnosti, následně se práce zaměřuje blíže na zajišťování vzdělání dítěte jako na součást rodičovské odpovědnosti. Zároveň pojednává o postavení a participačních právech nezletilého v průběhu procesu vybírání školského zařízení rodiči.

Jelikož celá problematika má přesah i do správního práva, práce se rovněž zaměřuje na vybrané správní souvislosti, které se v praxi objevují, a zdůrazňuje úskalí současné právní úpravy.

Závěr práce pojednává o vybraných otázkách soudního řízení, když především zmiňuje specifika takového soudního řízení a pojednává o (ne)vhodnosti současné právní úpravy a nabízí úvahy nad její potencionální změnou.

Abstract

The thesis examines the ensuring of a child's education within the framework of parental responsibility with a focus on allocating the child to a specific educational institution in cases where parents cannot reach an agreement on the matter.

Firstly, it discusses the overall institution of parental responsibility followed by a closer look into ensuring a child's education within the parental responsibility framework. Simultaneously the thesis explores the legal rights of the child whilst their parents undergo the process of selecting their education.

Because the issue is also considered to be within the bounds of administrative law, the thesis is concerned with relevant administrative law context and highlights pitfalls within the current legislation.

The thesis concludes with an examination of selected aspects of concerned legal proceedings, and above all highlights specifics of such legal proceedings and appropriateness or inappropriateness of the current legislation, whilst it offers thoughts on potential improvements.

Klíčová slova

Rodičovská odpovědnost

Zajišťování vzdělání

Určení školského zařízení

Nejlepší zájem dítěte

Participační práva nezletilého dítěte

Významná záležitost

Specifika soudního řízení

Key words

Parental responsibility

Ensuring the education

Allocation the child to a specific educational institution

The best interests of the child

Participation rights of minors

Significant bearing on the child's development

The specifics of proceeding